

VÁCLAV ŠAFFRÁNEK

Jeden z devíti funkcionářů studentského hnutí, kteří byli 17. listopadu 1939 po demonstrativním pohřbu studenta lékářství Jana Opletala v rámci nenávislné německé akce proti českým vysokým školám a vlastně proti celé české inteligenci bez jakéhokoliv soudu, aniž se čehokoliv dopustili, stupidními německými primitivy (kteří osm měsíců předtím, 15. března 1939, protiprávně zcizili majetek českého národa - zbytek českých zemí) nemilosrdně zastřeleni.

Kromě Václava Šaffránka, který z nich byl nejmladší, šlo o tyto představitele českého studentského hnutí: Josef Adamec (1909-1939), Jan Černý (1914-1939), Marek Frauwirth (1911-1939), Jaroslav Klíma (1913-1939), Bedřich Koula (1913-1939), Josef Matoušek (1906-1939), František Skorkovský (1909-1939) a Jan Weinert (1914-1939).

Václav Šaffránek se narodil 11. prosince 1920 v Praze. Po otci byl potomkem pražského měšťanského rodu Krocínů z Drahohejle. Od poloviny 30. let byl činný ve studentském katolickém hnutí. V roce 1938 byl předsedou Sociální studentské akce ve Velké Praze. V červnu 1939 maturoval na gymnáziu v Křemencově ulici a na podzim začal na ČVUT studovat inženýrské stavitelství. Za mobilizace v září 1938 se dobrovolně přihlásil do československé armády na obranu republiky. Od léta 1939 byl spojku vojenské odbojové organizace *Obrana národa*.

V noci ze 16. na 17. listopadu 1939 byl zatčen gestapem a 17. listopadu 1939 spolu s ostatními osmi studentskými představiteli v ruzyňských kasárnách popraven.

JOSEF ŠEJNOST

Český sochař a medailér.

Narodil se 30. května 1878 v Tešenově u Pelhřimova. Studoval na bechyňské keramické a pražské *Uměleckoprůmyslové škole*, na které byli jeho učiteli sochař Stanislav Sucharda a posléze i malíř, grafik a ilustrátor Jan Preisler.

Studijně navštívil Německo a Itálii. Specializoval se na reliéf a zejména na portrétní medaile. Na nich zobrazil řadu osobností českého a slovenského kulturního a společenského života (Mikoláš Aleš, Alois Jirásek, Julius Mařák, Vojtěch Hynais, Celda Klouček, Jan Kotěra, Karel Matěj Čapek-Chod, Pavol Országh Hviezdoslav, Jaroslav Kvapil, Antonín Sova, Josef Svatopluk Machar, Karel Václav Rais, Josef Pekař, Tomáš Garrigue Masaryk, Eduard Beneš, Milan Rastislav Štefánik, Vavro Šrobár, Alois Rašín, Karel Kramář, Antonín Švehla, Milan Hodža). Vytvořil i reliéfy několika pamětních desek.

Josef Šejnost zemřel v Praze 9. února 1941.

TARAS ŠEVČENKO

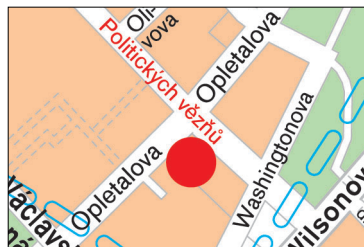
Ukrajinský básník a malíř, zakladatel novodobé ukrajinské literatury a národního ukrajinského jazyka.

Narodil se 9. března 1814 v Morynci na Kyjevsku v rodině nevolníka. Když jako dítě osiřel, sloužil jako čeledín. Ve 14 letech byl určen za osobního sluhu a tak se r. 1831 dostal se svým pánem do Petrohradu. Tam si malíř K. Brijulov všiml Ševčenkova malířského nadání a z nevolnictví ho vykoupil.

Taras Ševčenko vystudoval na *petrohradské Akademii výtvarných umění* a vrátil se na Ukrajinu. V té době již měl za sebou svou první básnickou sbírku *Kobzar* (1840). Přihlásil se jí k lidovým pěvcům, kteří putovali po Ukrajině s kobzou a zpívali o věčné touze po svobodě. O rok později vydal historickou poemu o lidovém protifeudálním povstání z r. 1768 *Hajdamáci*. Jeho cyklus básní *Tři léta*, odsuzující nevolnictví, se šířil v opisech, neboť tiskem by vyjít nemohl. Kritické byly i jeho další poemky (*Sen*, *Kavkaz*, *Jan Hus*). Za svou činnost v *Cyrlometodějském bratrstvu* byl r. 1847 uvězněn a posléze poslán do vyhnanství, kde strávil deset let. Vrátil se s podloměným zdravím.

Svým výtvarným dílem (portréty, krajiny, výjevy ze života Kazachů) položil základy realistické malby v ukrajinském výtvarném umění.

Taras Ševčenko zemřel v Petrohradě 10. března 1861, několik dní před zrušením nevolnictví.

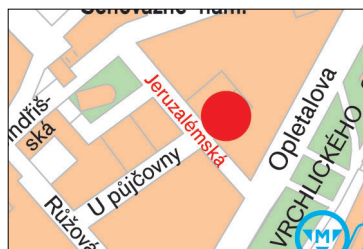

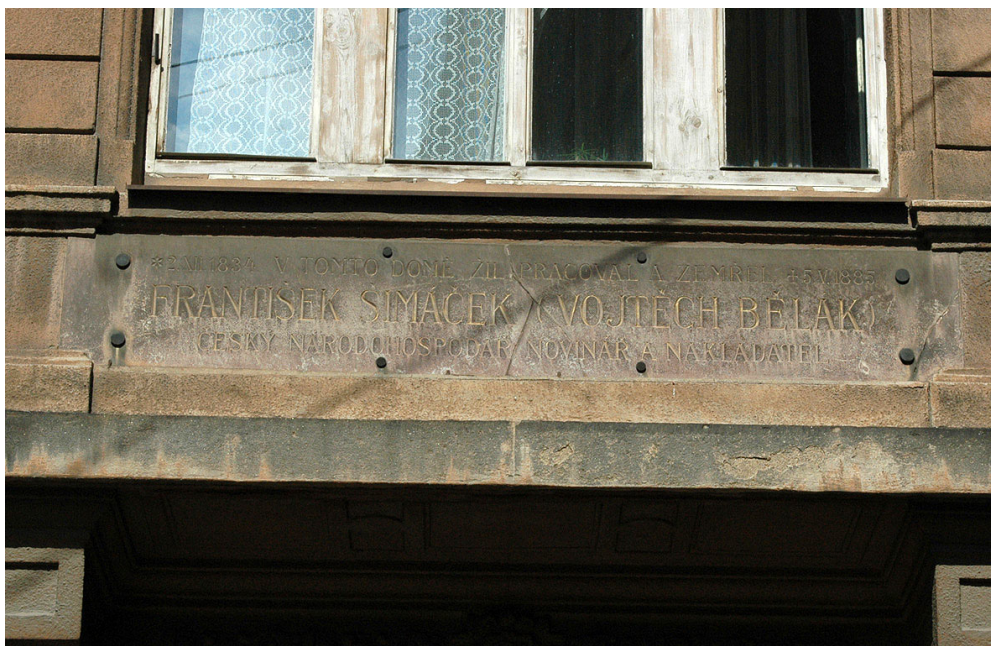
FRANTIŠEK ŠIMÁČEK

Český novinář a nakladatel.

Narodil se 2. prosince 1834 v Kostelci n/L. V letech 1857-1883 vydával časopis *Posel z Prahy*. V letech 1861-1863 pracoval v redakci *Národních listů* a v letech 1863-1866 pak v redakci politického deníku *Národ*. Jako novinář používal již od svých studentských let pseudonym Vojtěch Bělák. Ve svých článcích se zabýval především záležitostmi hospodářskými a politickými. V roce 1871 založil tiskárnu a postupně se začal věnovat převážně nakladatelské práci. V rámci svého nakladatelství vydával i různé časopisy. Např. založil obrázkový časopis pro mládež *Jarý věk* nebo převzal obrazový časopis pro dospělé *Světozor*, jehož řízení svěřil svému synovci, pozdějšímu známému spisovateli Matěji Anastáziovi Šimáčkovi (1860-1913), který tento původně rodinný obrázkový časopis nebyvale pozvedl.

František Šimáček zemřel v Praze 5. května 1885. Jeho nakladatelství převzal jeho syn Bohuslav Šimáček (1866-1945).

KAREL ŠKRÉTA

Český barokní malíř.

Narodil se r. 1610 (přesnější datum není podle všeho známo) v Praze v protestantské rodině. Otec, který byl královským úředníkem, mu zemřel již r. 1613.

Základů výtvarného vzdělání nabyl Karel Škréta podle všeho u rudolfinských umělců. Po vyhlášení *Obnoveného zřízení zemského* odešel ze země. Od r. 1630 pobýval v Itálii, kde poznal Benátky, Boloňu, Florencii a Řím. Seznámil se jak s italskou barokní malbou, tak s některými cizími malíři, kteří tehdy byli v Itálii činní. V Římě se stal katolíkem. Nejpozději r. 1638 se vrátil do Prahy, získal zpět rodinný majetek a založil si malířskou dílnu.

Ze svého mnohostranného italského poučení (benátský kolorismus, římský caravaggismus, boloňský klasicismus, jakož i italské setkání s tvorbou nizozemských barokních malířů) vytvořil osobitou syntézu, kterou položil základy samostatného vývoje české barokní malby a celé novodobé výtvarné tradice.

K významným dílům jeho raného období patří šest obrazů Svatováclavského cyklu (1641), obrazy *Narození světce* nebo *Jakubův příchod k Labanovi* (1643) či obrazy *Sv. Karel Boromejský navštěvuje nemocné morem* (1647) a *Nanebevzetí Panny Marie* (1649) v Týnském kostele v Praze.

Malovat portréty začal Karel Škréta již v Itálii (v Římě podle všeho vznikla jeho Podobizna malíře - snad francouzského malíře N. Poussina, kolem 1635). Z doby před r. 1650 pochází obraz Podobizna maltézského převora Bernarda de Witte. Nejvýznamnějším dílem středního období Škrétovy tvorby je velký skupinový *Portrét rodiny řezače drahokamů Dionysia Miseroniho* (asi 1653). Následovala řada podobizen šlechticů, měšťanů, umělců, úředníků a církevních hodnostářů (např. *Marie Maxmillána ze Šternberka*, *Ignác Vitanovský z Vlčkovic*, *Humprecht Jan Černín*, *Hertvik Nostič*).

Hlavním dílem posledního období Škrétovy tvorby je Pašijový cyklus o deseti obrazech určených pro malostranský kostel sv. Mikuláše, v němž již malíř uplatňoval dramatický temnosvit silných expresivních účinků, čímž jako by předjal malbu vrcholného baroka.

Kromě obrazů mají velký význam i Škrétovy kresby, jakož i návrhy na různé grafické práce (tzv. univerzitní teze), návrhy na rytinové knižní ilustrace.

Karel Škréta zemřel v Praze někdy koncem července 1674 (pohřben byl 1. srpna 1674).

FRANTIŠEK ŠKROUP

Český hudební skladatel, dirigent, tvůrce první české měšťanské opery, autor vlastenecké písně *Kde domov můj*.

Narodil se 3. června 1801 v Osicích u Pardubic jako syn učitele a hudebníka Dominika Škroupa. Od dětství se u něho učil hrát na klavír a na varhany, zpíval na kůru. Od roku 1812 studoval na hlavní škole v Praze a zároveň působil jako zpěvák na kůru. Ve studiu hudby pokračoval i v Hradci Králové, kde studoval na gymnáziu. V roce 1819 odešel do Prahy studovat práva. Brzy ho upoutalo vlastenecké ochotnické divadlo. Podílel se na uvádění českých her se zpěvy, jakož i česky zpívaných cizích oper, cvičil s ochotnickými zpěváky, a bylo-li třeba, vystupoval jako zpěvák.

Inspirován vším tímto vlasteneckým úsilím mnoha lidí ve svém okolí, jakož i vědomím, že svou vlastní, novodobou českou operu Češi zatím nemají, začal na libreto svého přítele Josefa Krasoslava Chmelenského (1800-1839) takovouto operu psát. Škroupova komická opera *Dráteník* (1825) měla svou úspěšnou premiéru 2. února 1826 ve *Stavovském divadle*. K jejímu velmi příznivému přijetí došlo nejen díky nápaditosti skladatelovy hudby, ale i díky libretistově příběhu, vhodně umístěnému do maloměstského prostředí, a komediální zápletky. Navíc postava slovenského dráteníka upozorňovala na československou vzájemnost. To vše plně vyhovovalo dobovému vkusu. Na druhé straně však bylo zřejmé, že touto cestou se česká opera dále podle všeho ubírat nebude. *Dráteník* vycházel z dobového singspielu, ze vzorů francouzské a italské zpěvohry, nicméně zajímavě realisticky zachycuje společenskou rozrůzněnost biedermeierovského prostředí.

Zcela originálním tvůrcem však František Škroup nebyl. Však také byl *Dráteník* jeho pokusem nejméně úspěšným. Jeho další české (*Oldřich a Božena*, 1828; *Libušin sňatek*, 1835) ani německé opery (nejúspěšnější byla *Der Meergeuse*, 1851) již tak příznivý ohlas zdaleka neměly. Přesto však zůstal František Škroup v oboru původní české operní tvorby nadlouho osamocen. A když se pak ve 40. letech objevily původní české opery jiných autorů, víceméně bez odezvy zapadly.

Nicméně díky úspěchu *Dráteníka* mohl František Škroup zanechat studia práv a stát se v roce 1827 druhým a od roku 1837 prvním kapelníkem pražského Stavovského divadla. Jeho dirigentská činnost byla během let velmi uznávána.

Druhého a jistě trvalejšího úspěchu dosáhl František Škroup písní *Kde domov můj*, jež vznikla jako 19. číslo jeho hudby k Tylově hře *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka*. Zpívána vynikajícím basistou Karlem Strakatým, vyvolala hned o premiéře 21. prosince 1834 velký ohlas. Pro svou vroucnost brzy zpopulárněla, stala se národní hymnou a po roce 1918 i součástí hymny státní. A českou státní hymnou je dodnes.

V roce 1857 byl František Škroup novou správou divadla poslán do penze. Ta mu však k živobytí nestačila, a tak musel v roce 1860 přijmout nabídku dirigentského místa až ve vzdáleném Rotterdamu. A s dirigentským místem v Praze se s ním bohužel nepočítalo, ani když se zakládalo nové české *Prozatímní divadlo*.

A tak František Škroup, který svůj osamělý pobyt v cizině (rodinu si s sebou z existenčních důvodů zatím vzít nemohl) nesl stále hůře, po krátké nemoci 7. února 1862 v Rotterdamu zemřel.

VOJTĚCH VÁCLAV ŠTECH

Český historik umění, profesor Uměleckoprůmyslové školy, profesor *Akademie výtvarných umění*, DrSc.

Narodil se 31. března 1885 ve Slaném. Byl synem dramatika, spisovatele a divadelníka Václava Štecha. Po maturitě na gymnáziu v Praze (1904) studoval na pražské filozofické fakultě dějiny umění a estetiku a krátce i na berlínské *Humboldtově univerzitě* a pařížské Sorbonně. Na *Uměleckoprůmyslové škole* začal učit r. 1925. R. 1927 se habilitoval prací *Michelangelo. Poznámky o renesanční prostorové kompozici*. R. 1930 byl jmenován mimořádným profesorem dějin umění na *Akademii výtvarných umění*. Za německé okupace byl tři roky vězněn v koncentračním táboře v Buchenwaldu. R. 1945 byl na Akademii výtvarných umění jmenován řádným profesorem a dějiny umění přednášel až do r. 1958.

Od r. 1904 byl členem Klubu za starou Prahu. Praze věnoval řadu svých publikací, jako byly na příklad studie *Zmizelá Praha 1. Staré Město* (1916), *Pražská domovní znamení 1, 2* (1916, 1917), *Praha, matka měst* (1933) aj.

V letech 1911-1914 se sblížil se *Skupinou výtvarných umělců* (J. Čapek, E. Filla, J. Gočár, O. Gutfreund, V. Špála, J. Štursa aj.), podílel se na tvorbě jejich výstavních katalogů a ve své knize *O projevu výtvarnou formou* (1915) obhajoval teoretická hlediska, jež tito umělci hlásali.

Studií, statí a monografií vydal mnoho (např. *Dílo a život. Poznámky o Antonínu Slavičkovi*, 1933; *O zlaté kapliče*, 1934; *Procházka Moderní galerií*, 1934). Významnými teoretickými pracemi byly *Pod povrchem tvarů* (1941), *Skutečnost umění* (1946) a *Rozprava o reliéfu* (1958), svůj zájem věnoval kromě italské renesance (*Donatello*, 1956; *Italská renesanční plastika*, 1960) českému baroku (*Sochaři pražského baroku*, 1935; *Die Barockskulptur in Böhmen*, 1959), českému výtvarnému umění 19. století (*Mikoláš Aleš. Jeho život a dílo 1*, 1915; *Josef Václav Myslbek*, 1922; *Adolf Kosárek*, 1959 aj.), českému modernímu umění z přelomu 19. a 20. stol.

V průběhu let přispíval do řady novin a časopisů odbornými i popularizačními články. Spolupracoval i s rozhlasem a s televizí. Svého času velmi oblíbený byl zejména jeho televizní cyklus *Procházka Prahou*, v r. 1972 vydaný i knižně. Je i autorem knižních pamětí (*V zamříženém zrcadle*, 1967; *Za plotem domova*, 1970).

V. V. Štech zemřel v Praze 24. června 1974.

V TOMTO DOMĚ ŽIL A PRACOVAL
DO ROKU 1974

V.V. ŠTECH

TEORETIK

KRITIK A HISTORIK VĚTVARNÉHO UMĚNÍ

PROFESOR AVU

KAREL STANISLAV SOKOL

Český novinář, politik a nakladatel, syn českého učitele, pedagoga a politika Josefa Sokola.

Narodil se 5. října 1867 v Heřmanově Městci. Studoval filozofii na české univerzitě v Praze, odkud byl z politických důvodů vyloučen. Poté studoval na univerzitě ve Vídni. Začátkem 90. let 19. stol. byl jedním z vůdců pokrokářského hnutí. V letech 1894-1895 byl vězněn jako účastník tzv. spiknutí Omladiny. V letech 1899-1908 byl vůdčím státoprávně radikální, v letech 1908-1918 státoprávně pokrokové strany. Byl redaktorem *Radikálních listů* a *Samostatnosti*, vydavatelem měsíčníku *Kronika* a *Vzdělávací bibliotéky*.

V letech 1910-1911 byl poslancem rakouské říšské rady. Za 1. světové války se účastnil domácího odboje, byl čelným odpůrcem aktivistické politiky části českých stran. V letech 1917-1918 vydával časopis *Neodvislost*, obhajující ideu samostatného českého státu mimo rámec rakousko-uherské říše. V únoru 1918 byl spoluzakladatelem *České státoprávní demokracie* (od r. 1919 *Československé národní demokracie*). V letech 1918-1920 byl členem revolučního národního shromáždění, od r. 1920 byl senátorem. Kromě toho byl od r. 1920 intendantem *Národního divadla*.

Karel Stanislav Sokol zemřel v Praze 20. března 1922.

KARL STANISLAV
SOKOL

VŮDCE MNUII
POKROKOVÉHO-
ZÁŘEVANŮ, OMLADNĚ
ŽIL JOMO DOME
OD R. 1891
BOJUZ ZA SAMOŠANŮSI
ČESKÉHO ŠTATU

20. III. 22

LUDOVÍT ŠTÚR

Slovenský politik, ideolog a představitel slovenského národního hnutí, jeden z tvůrců spisovné slovenštiny, básník, jazykovědec, filozof, historik.

Narodil se 29. října 1815. Byl stoupencem Kollárovy myšlenky slovanské vzájemnosti, avšak vývoj Slovanstva chápal spíše dialekticky, jako "jednotu v rozmanitosti". V rámci Slovanstva jako vyššího celku, významně přispívajícího k všelidskému prospěchu, viděl jednotlivé slovanské národy jako svébytné rovnoprávné celky s právem každého národa na sebeurčení (studie *Azia a Evropa čili určení Ruska v ohledu na Azii*, uveřejněná v časopise *Tatránka*).

Přednášel na bratislavské *katedře řeči a literatury česko-slovanské*. Po spíše neúspěšné několikaleté snaze čelit maďarizaci rozhodli se spolu s J. M. Hurbanem a M. M. Hodžou sjednotit národ na základě vytvoření slovenského spisovného jazyka (do té doby se jako spisovného jazyka víceméně používalo jazyka Bible kralické, tzv. bibličtiny, čili češtiny).

Vytvořili gramatiku spisovné slovenštiny (*Náuka reči slovenskej*) a nový spisovný jazyk uzákonili v roce 1844 na základě středoslovenského nářečí (*Nářečja slovenskuo alebo potreba písania v tomto nářeči*). V témže roce rovněž založili celonárodní kulturně politickou instituci *Tatrín*. Od roku 1845 vycházely první slovenské skutečně politické noviny *Slovenskje národňje novini* (s beletristickou přílohou *Orol tatránski*). Požadovali rozšíření občanských a politických práv na lidové vrstvy, jakož i používání slovenštiny na školách a v úřadech.

V březnu 1848 přivítal Ľudovít Štúr revoluci a v květnu se podílel na formulování slovenského národního revolučního programu *Žiadosti slovenského národa*, který však maďarská revoluční vláda odmítla a na slovenské činitele vydala zatykač. Ti byli nuceni jednat ve Vídni.

Na Slovanském sjezdu v Praze vystoupil Ľ. Štúr s kritikou habsburské monarchie i austroslavismu. V červnovém povstání radikálních studentů se v Praze zúčastnil bojů na barikádách. Aby se po potlačení červnového povstání vyhnul zatčení, stáhl se do Záhřebu, kde podporoval národně osvobodenecký boj tamější. Posléze se vrátil na Slovensko. Přestože slovenští revolucionáři nakonec vídeňskou vládu proti maďarské revoluci podporovali, zacházelo se se Štúrem jako s poraženým protivníkem a byl postaven pod policejní dozor.

Za Bachova absolutismu se Ľ. Štúr věnoval literární tvorbě (*Spevy a piesne, Dumky večerní*) a vědecké práci (*filozofii dějin se věnoval ve spise Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*, etnografii pak ve spise *O národných piesňach a povestiach plemien slovanských*). Jediné, čemu se dařilo, byla spisovná slovenština. Zdařilá romantická básnická díla mladých slovenských básníků (např. Sládkovičovy skladby *Marína a Detvan, Chalúpkova skladba Mor ho!, Kralovy Výlomky z Jánošíka*), jakož i román Jána Kalinčiaka *Reštavrácia dokazovaly*, že se nový spisovný jazyk úspěšně ujal.

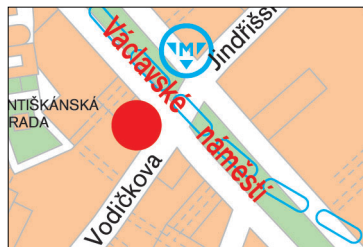
Ľudovít Štúr zemřel za tragických okolností ve svých čtyřiceti letech 12. ledna 1856 v Modre.

KAREL A VÁCLAV THÁMOVÉ

Čeští obrozenci, představitelé generace Dobrovského. Oba přispěli k rozvoji divadla. Karel Ignác Thám svými překlady známých evropských dramát a Václav Thám jako herec a úspěšný dramatik.

Karel Václav Ignác Thám (4. 11. 1763 Praha-7. 3. 1816 Praha), český spisovatel a překladatel.

V letech 1775-1780 vystudoval gymnasium, poté studoval filosofii, kde dosáhl doktorátu. Po studiích pracoval v *Národní veřejné knihovně pražské* na katalogizaci staré české literatury; pravděpodobně se právě zde stal zaníceným vlastencem. V Praze však nezískal stálé místo učitele a odešel do Vídně, kde také neuspěl. Živil se jako soukromý učitel češtiny, francouzštiny a němčiny. S bratrem Václavem Thámem napsal báseň *Svátek českého jazyka*. K této básni se váže také jeho „*Obrana Jazyka Českého proti zlobivým jeho utrhačům, též mnohým vlastencům v cvičení se v něm nedbalých a liknavým sepsanou*“. Mezi jeho díla také patří „*Nejnovější ouplný česko německý slovník, aneb příhodný výběr slov k mluvení po česku atd., dle Veleoslavína Nomenclatora quadrilinguis zřízený*“.

Václav Thám

Český dramatik a herec, básník a překladatel. vůdčí osobnost českého divadla ke konci 18. století.

Narodil se 25. října 1765. Byl autorem úspěšných dramát (*Břetislav a Jitka aneb Únos z kláštera, Vlasta a Šárka aneb Dívčí boj u Prahy, Švédská vojska v Čechách aneb Udatnost pražských měšťanů a studentů*). O úspěšnosti těchto dramát však víme pouze z dobového tisku (např. *Krameriusovy c. k. poštovské noviny*), neboť z thámových her se nezachovala ani jedna. I on překládal a upravoval, zejména hry Moliérovy.

V roce 1785 vydal první novočeský básnický almanach *Básně v řeči vázané*.

Václav Thám zemřel na jedné ze svých divadelních poutí s kočovnou společností v době, kdy se v Praze již divadlu nedařilo. Stalo se to podle všeho někde v Haliči, nejspíše v roce 1816.

VÁCLAV JAN TOMÁŠEK

Český hudební skladatel a pedagog, představitel pražského hudebního života, významná osobnost obrozeneckého hnutí.

Narodil se 17. dubna 1774 ve Skutči v rodině obchodníka s plátnem jako nejmladší ze třinácti dětí. Hudebně se vzdělával v Chrudimi u ředitele kůru Pavla Josefa Wolfa. V roce 1787 byl v jihlavském minoritském klášteře přijat za zpěváka a zároveň mohl pokračovat ve studiu na gymnáziu.

Od roku 1790 studoval na malostranském gymnáziu v Praze. Ve hře na klavír se zdokonaloval u skladatele Františka Xavera Duška. Po absolvování filozofie vystudoval práva. Ani při náročném studiu však na hudbu nezapomínal a posléze vynikl jako hudební skladatel a pedagog.

Do roku 1824 působil jako učitel hudby ve šlechtických rodinách, pak založil v Praze svůj vlastní hudební ústav. K jeho žákům patřili J. V. Voříšek, J. B. Kittl, A. Dreyschock, E. Hanslick.

Psal především skladby klavírní (sonáty, cykly *Eklogy*, *Rapsodie*, *Dithyramby*), ale i písně (zhudebnil básně Goethovy nebo složil *Starožitné písně z Rukopisu královédvorského*), napsal operu *Serafina*, psal i sbory, církevní hudbu (*Missa solemnis*, *dvouj rekviem*) aj.

Václav Jan Tomášek zemřel 3. dubna 1850.

JOSEF THOMAYER

Narodil se 23. března 1853 v chodském Trhanově v okrese Domažlice. Studoval v Klatovech a v Praze. V letech 1880-1886 byl asistentem na I. interní klinice, v letech 1886-1902 přednostou univerzitní polikliniky, 1902-1921 přednostou II. interní kliniky lékařské fakulty české univerzity (*Univerzity Karlovy*) v Praze. V letech 1883-1886 byl docentem, v roce 1886 byl jmenován mimořádným a v roce 1896 řádným univerzitním profesorem. Specializoval se především na choroby srdce, ledvin a nervů. Podle svědectví pamětníků byl vynikajícím diagnostikem. Patřil k českým vlastencům, zastáncům morálky a humanity, vychoval řadu žáků.

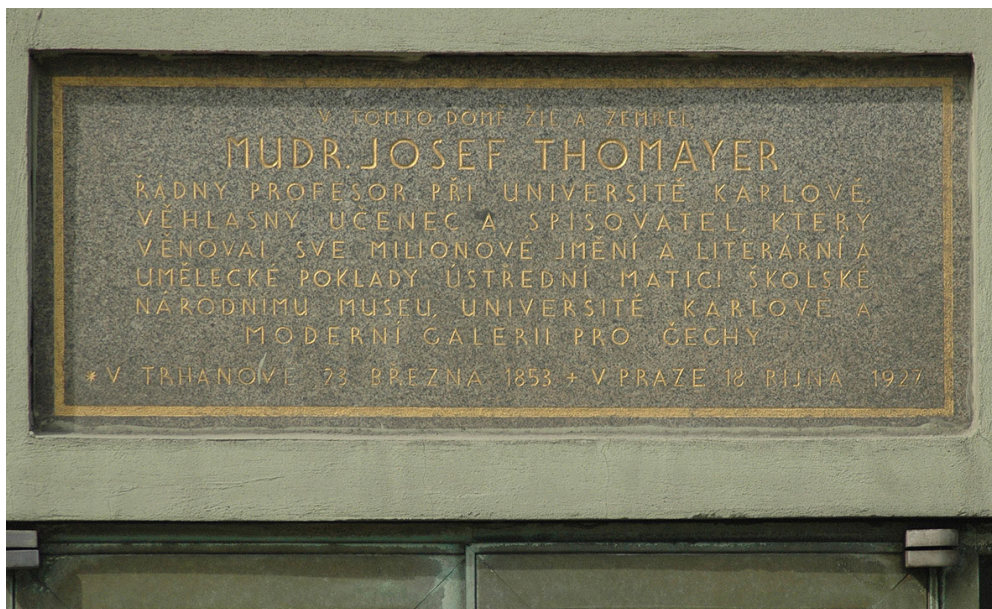
V roce 1880 založil *Sbírku přednášek a rozprav*, později známou jako *Sbírka Thomayerova*. Byl jedním ze zakladatelů české lékařské literatury. Roku 1893 např. publikoval svou první významnou práci *Patologie a terapie nemocí vnitřních*.

Pod pseudonymem R. E. Jamot začal v 70. letech přispívat do časopisu *Lumír* drobnými obrázky z přírody, z českého venkova, podával vtipné a rázovité charakteristiky lidových typů. Později tato jeho beletrie vyšla i knižně (*Příroda a lidé*, 1881; *Vedle cesty*, 1895; *Po různých stezkách*, 1902; *Žlutou listí*, 1905; *Z poutí životní*, 1920). Literární historik Arne Novák o těchto drobných prózách napsal, že *knihami těmi vane svěží lesní vzduch, vůně hlíny a intimní láska k přírodě, neobyčejně jemně pozorované, a též slohově stojí vysoko*. V letech 1919-1925 vydal Josef Thomayer jedenáct svazků Sebraných spisů z oboru lehčí prózy, které kromě lékařských drobností a zajímavých příspěvků z literární diagnostiky obsahují také vzpomínky *Z poutí životní*, *Dojmy pocestné* a *Studie a vzpomínky*.

Josef Thomayer odkázal celé své jmění a knihovnu českým kulturním spolkům a institucím. V rodném Trhanově vybudoval a financoval chudobinec. Zemřel 18. října 1927 v Praze.

Josef Thomayer odkázal celé své jmění a knihovnu českým kulturním spolkům a institucím. V rodném Trhanově vybudoval a financoval chudobinec. Zemřel 18. října 1927 v Praze.

JOSEF KAJETÁN TYL

Český divadelník (dramatik, herec, režisér, organizátor českého divadla), český prozaik, novinář, buditel, organizátor národního života.

Narodil se 4. února 1808 v Kutné Hoře. Na gymnáziu studoval v Praze, později v Hradci Králové, kde byl profesorem V. K. Klicpera, jehož zásluhou bylo, že se Tyl později divadlu věnoval především.

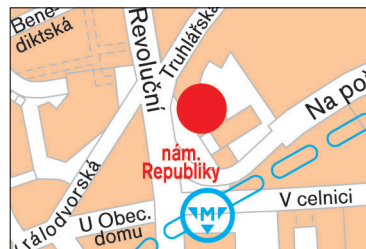
Zpočátku hrál u kočovných společností, r. 1831 se stal úředníkem v Praze a přitom se divadlu naplno věnoval. V letech 1834-1837 vedl ochotnickou divadelní společnost, tzv. *Kajetánské divadlo* na Malé Straně, kde tehdy hrál i Karel Hynek Mácha a začínali i různí později známí čeští herci jako Josef Jiří Kolár, Magdalena Forchheimová, Anna Manetínská, Jan Kaška, Anna Rajska aj. V letech 1834-1845 redigoval časopis *Květy* a v letech 1840 - 1842 zároveň i časopis *Vlastimil*.

Od r. 1846 byl dramaturgem českých představení ve Stavovském divadle a zároveň redigoval časopis *Pražský posel*, r. 1849 i *Sedlské noviny*. V době revolučních událostí 1848 až 1849 se intenzivně účastnil politického života. Jako přívrženec liberálního směru české politiky se stal i poslancem říšského sněmu.

Za Bachova absolutismu byl zbaven možnosti psát do novin, byl zbaven místa dramaturga ve *Stavovském divadle* a musel opustit Prahu. Navíc jako politicky nespolehlivý nesměl dostat ani koncesí k vedení kočovné divadelní společnosti. Vedl ji tedy potají, v neustálém strachu, že ho někdo udá. Takto dennodenně stresován, v obavách, že jeho početná rodina nebude mít co jíst, žil ještě několik let, než na jedné štaci náhle ve svých osmačtyřiceti letech zemřel.

Z jeho literární tvorby jsou podle všeho nejvýznamnější dramata, z nichž mezi nejúspěšnější patříly některé z Tylových her pohádkových, které sám označil za dramatické báchorky (*Strakonický dudák aneb Hody divých žen*, 1847; *Tvrdohlavá žena aneb Zamilovaný školní mládenec*, 1849; *Jiříkovo vidění*, 1849; *Lesní panna aneb Cesta do Ameriky*, 1850). Úspěšné byly i některé z her z Tylovy současnosti (*Pražský flamendr*, 1846; *Paličova dcera*, 1847; *Bankrotář*, 1848; *Chudý kejklíř*, 1848), jakož i z her historických (např. *Jan Hus* 1848).

Přestože Tyl v r. 1836 přísně odmítl Máchův *Máj* jako dílo nepůvodní, nevlastenecké, snažící se napodobovat jakési cizí romantické vzory, sám se dobovému romantickému zpracování historických námětů rovněž nevyhnul. Jeho hry jsou především nabyty emocemi, neboť promlouvají o Tylově součas-

nosti a skutečné historické události příliš nerespektují (*Krvavý soud aneb Kutnohorští havíři*, 1848; *Jan Hus*, 1848; *Krvavé křtiny čili Drahomíra a její synové*, 1849; *Žižka z Trocnova*, 1849; *Měšťané a studenti*, 1850; *Staré Město a Malá Strana*, 1851). Z těchto her je podle všeho nejzdařilejší a dnes nejhratelnější drama *Krvavé křtiny*, drama o Tylově představě sporu mezi knížetem Václavem a jeho mladším bratrem Boleslavem, jakož i o sporu mezi Ludmilou a Drahomírou. Z jeho raných her je nutno ještě uvést hru *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka* (1834), v níž poprvé zazněla vlastenecká píseň *Kde domov můj*.

Z Tylových povídek uvedme např. povídky *Láska básníkova*, *Rozervanec*, *Poslední Čech* (zkritizovaný Havlíčkem), *Chudí lidé*, nebo historické *Dekret kutnohorský* či *Rozina Ruthardova*.

Josef Kajetán Tyl zemřel 11. července 1856 v Plzni.

MIROSLAV TYRŠ

Český estetik, politik, průkopník a organizátor moderní české tělovýchovy, spoluzakladatel pražského Sokola.

Narodil se 17. září 1832 v Děčíně. Byl profesorem na pražské technice a na pražské univerzitě. Pražský *Sokol* založil s Jindřichem Fügnerem r. 1862. V letech 1862 - 1882 byl jeho starostou. (S Fügnerem ho posléze spojovaly i rodinné svazky - vzal si za manželku jeho dceru Renátu, později známou českou publicistku a sociální pracovníci.) R. 1882 řídil první všesokolský slet. Je rovněž teoretikem tělovýchovy, tvůrcem sokolské tělocvičné soustavy, jakož i tvůrcem českého tělovýchovného názvosloví. Svou činností usiloval o naplnění antického a renesančního ideálu harmonického rozvoje osobnosti (*Ve zdravém těle zdravý duch*).

Coby politik byl stoupencem mladočeského hnutí a jako takový přispíval k národně emancipačnímu úsilí české společnosti v 60. a 70. letech 19. století. V oboru estetiky a dějin umění se zabýval především antikou a renesancí. V současném umění prosazoval neorenesanci. Zasloužil se i o popularizaci českého soudobého umění.

Miroslav Tyrš tragicky zahynul v Ötzu v Alpách srpna 1884.

RESTAURATUM MDCCCXLII.

MIROSLAV TYRŠ

Český estetik, politik, průkopník a organizátor moderní české tělovýchovy, spoluzakladatel pražského Sokola.

Narodil se 17. září 1832 v Děčíně. Byl profesorem na pražské technice a na pražské univerzitě. Pražský *Sokol* založil s Jindřichem Fügnerem r. 1862. V letech 1862 - 1882 byl jeho starostou. (S Fügnerem ho posléze spojovaly i rodinné svazky - vzal si za manželku jeho dceru Renátu, později známou českou publicistku a sociální pracovníci.) R. 1882 řídil první všesokolský slet. Je rovněž teoretikem tělovýchovy, tvůrcem sokolské tělocvičné soustavy, jakož i tvůrcem českého tělovýchovného názvosloví. Svou činností usiloval o naplnění antického a renesančního ideálu harmonického rozvoje osobnosti (*Ve zdravém těle zdravý duch*).

Coby politik byl stoupencem mladočeského hnutí a jako takový přispíval k národně emancipačnímu úsilí české společnosti v 60. a 70. letech 19. století. V oboru estetiky a dějin umění se zabýval především antikou a renesancí. V současném umění prosazoval neorenesanci. Zasloužil se i o popularizaci českého soudobého umění.

Miroslav Tyrš tragicky zahynul v Ůtzu v Alpách srpna 1884.

GREIF R.

KODET EM.

MIROSLAV TYRŠ 18 LETÝ

MALOSTRANSKÝ SOKOL

VZPOMÍNÁ S HRDOSTÍ

ŽE V TOMTO DOMĚ BYDLEL

V LETECH 1841-1852.

UŠLECHTILÝ JINOCH

KTERÝ DAL ČESKÉMU NÁRODU

DAR NEJKRÁSNEJŠÍ

VZNEŠENOU MYSLENKU SOKOLSKOU

29. KVĚTEN 1932.

VĚNOVALA OBČANSKÁ ZALOŽNA NA MALÉ STRANĚ

UNESCO

Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*).

Organizace přidružená k OSN, založená v roce 1946.

Jak vyplývá z jejího názvu, měla by podporovat spolupráci mezi národy v oblasti výchovy, vědy a kultury. V rámci těchto ušlechtilých záměrů by bývala měla bojovat proti negramotnosti, šířit informace o činnosti OSN a o lidských právech, o povinné školní docházce, o zvyšování úrovně vzdělávání atd. Poměrně dost z tohoto programu v průběhu druhé poloviny 20. století opravdu realizovala. Avšak z hlediska snahy dodržovat vůči všem národům, národnostem a sebemenším národnostním, jakož i k jakýmkoliv jiným komunitám opravdu objektivní rovnoprávný přístup často během šedesáti let své existence totálně selhala, neboť někoho brala tak a jiného zase jinak. Dokladem nám budiž podivné (a rozhodně spíše nedemokratické než demokratické) šedesátileté zavírání očí nad obsazováním výnosných úřednických míst připadajících v průběhu let tzv. studené války např. na totalitní lidově demokratické (posléze socialistické), ale i na zcela jiné, svým vztahem k lidským právům ještě daleko horší státy, jakož i na výsledky práce takto ustanovených úředníků UNESCO. Bylo by však možno uvést i příklady jiné.

Nicméně členské státy stále vytvářejí pro spolupráci s UNESCO národní komise. A pokud vnímáme *Českou republiku* jako nástupnický stát *Československa*, je nutno ji považovat za jeden ze států zakládajících

PRAHA, HISTORICKÉ JÁDRO MĚSTA,
 PRAŽSKÁ PAMÁTKOVÁ REZERVACE
 PROHLÁŠENÁ V ROCE 1971,
 JE ZAPSÁNA DO SEZNAMU
 SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO
 PRO SVOU URBANISTICKOU,
 ARCHITEKTONICKOU
 A UMĚLECKOU KRÁSU VYROSTLOU
 Z KULTURNÍHO A DUCHOVNÍHO
 SOUŽITÍ NÁRODŮ STŘEDNÍ EVROPY
 S NÁRODEM ČESKÝM.
 JEJÍ SLOHOVÁ BOHATOST
 VYROSTLÁ V ČASE A PODTRŽENÁ
 DRAMATICKOU KRAJINOU
 UPROSTŘED ČECH JE ODE/ŽDY
 POKLÁDEM LIDU TĚTO ZEMĚ
 A NYNÍ I CELÉHO SVĚTA.

ZÁPIS BYL PROVEDEN 14. 12. 1992

UNIMA

Mezinárodní unie loutkářů (Union Internationale de la Marionnette), původně Union Internationale des Marionnettes, tj. Mezinárodní organizace loutkářů.

Mezinárodní organizace loutkářů byla založena v roce 1929 v Praze. V Praze je i její sídlo. Sdružuje profesionální i amatérské loutkáře různých zemí. Vydává publikace, organizuje mezinárodní loutkářské festivaly, výstavy, odborná sympozia apod.

Na její činnosti se významně podíleli i loutkáři čeští, jako např. dr. Jindřich Veselý (1887-1939), její první prezident, nebo Jan Malík (1904-1980), v letech 1933-1972 její generální sekretář a od roku 1972 její český prezident.

JOHANNES URZIDIL

Pražský německý lyrik, prozaik a esejista.

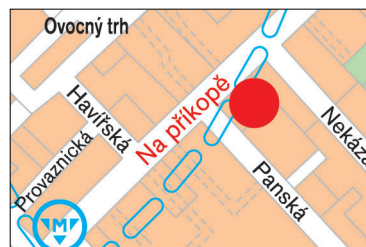
Narodil se 3. února 1896 v Praze. Byl synem železničního úředníka. V Praze studoval germanistiku a slavistiku (česky uměl dobře). Za 1. světové války byl na frontě. R. 1922 se oženil s dcerou pražského rabína G. Thiebergerovou. Přátelil se Franzem Kafkou a s Franzem Werflem. Pohyboval se v německých i českých kruzích a snažil se o jejich sblížení.

R. 1939 emigroval do Velké Británie, od r. 1941 žil v USA. Živil se výrobou uměleckých předmětů z kůže. Americkým občanem se stal v roce 1946.

J. Urzidil začal svou tvorbu expresionistickými básněmi *Sturz der Verdammten* (1919, *Pád odsouzenců*). Jeho povídky jsou zčásti autobiografické, postupně dosáhly značné dokonalosti. Na těch poválečných je vidět, že na Prahu a Čechy stále velmi vzpomíná, např. v knize povídek *Die verlorene Geliebte* (1956, *Ztracená milenka*) nebo *Prager Triptychon* (1960, *Pražský triptych*).

Vynikl i svou tvorbou esejistickou. Např. *Goethe in Böhmen* (1932, *Goethe v Čechách*), *Venzeslaus Hollar* (1936, *česky Václav Hollar*, 1937), *Da geht Kafka* (1965, *Tudy kráčí Kafka*), *Život s českými malíři* (1966, v Praze 1968). R. 1985 vyšel český výbor povídek *Hry a slzy*.

Johannes Urzidil zemřel 2. listopadu 1970 v Římě během přednáškové cesty.

*... a učí ť jen, aby na každém místě,
kde jsem kdysi stanul, paprsek světla
osvítil pouťníkům stezku.*

*... und gib nur, daß an jener Stelle,
wo ich einst stand, ein Schein des Lichts
den Wandernden den Pfad erbelle.*

JOHANNES URZIDIL

PRAHA 1896 – ROMA 1970

NA PAMÁTKU
POSLEDNÍHO SPISOVATELE
PRAŽSKÉHO KRUHU A PŘÍTELE
ČESKÝCH UMĚLCŮ
ABSOLVENTA PRAŽSKÉHO
AKADEMICKÉHO GYMNASIA
NA PŘÍKOPE

LETZTER DICHTER
DES PRAGER KREISES
UND FREUND
TSCHECHISCHER KÜNSTLER
ABSOLVENT DES PRAGER
AKADEMISCHEN GYMNASIUMS
AM GRABEN

ERRICHTET
VON DER OBERÖSTERREICHISCHEN
LANDESREGIERUNG

VLADISLAV VANČURA

Český prozaik, dramatik, režisér. Významná osobnost české meziválečné kultury.

Narodil se 23. června v Háji u Opavy. Vyrůstal ve středních Čechách (v Benešově chodil do školy se spolužákem Karlem Novým, jehož otec se později stal inspirací k tragickému hrdinovi románu *Pekař Jan Marhoul*).

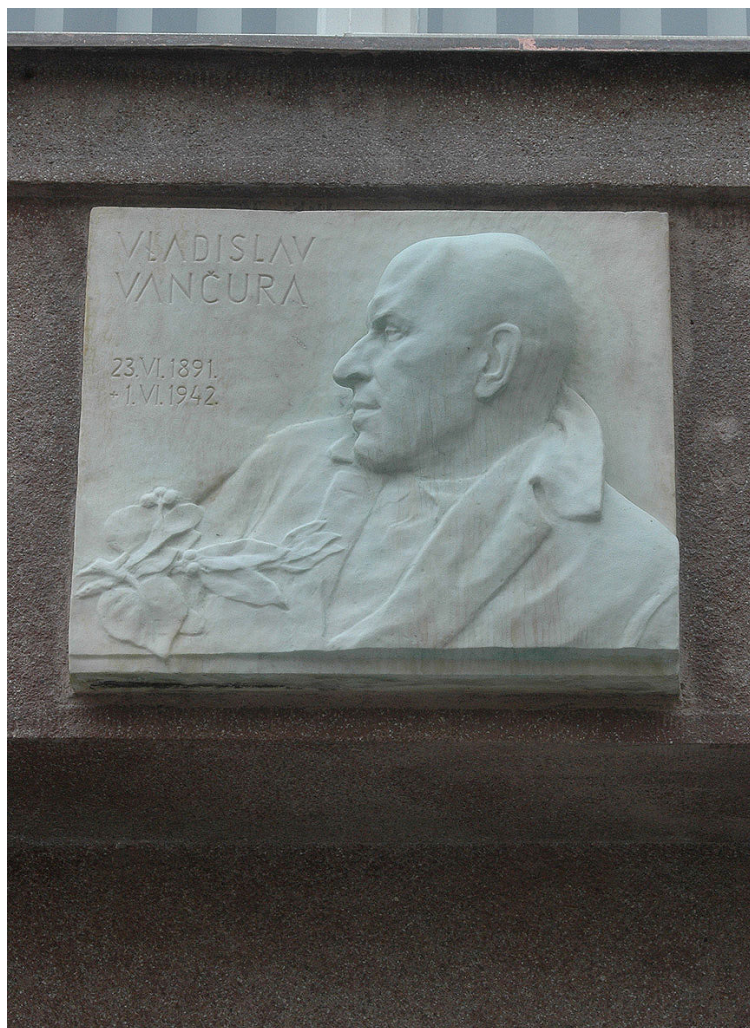
Vystudoval medicínu, snažil se věnovat lékařské praxi, ale nakonec zůstal jen u literatury. Byl prvním předsedou avantgardního uměleckého sdružení *Devětsil* (od r. 1920), jakož i členem komunistické strany. V roce 1929 byl spolu s dalšími šesti významnými prozaiky a básníky v souvislosti s nástupem Klementa Gottwalda k předsednictví vyloučen. Za okupace byl jako člen spisovatelské sekce ilegálního výboru inteligence (*Národní revoluční výbor spisovatelů*) zatčen a za stanného práva po atentátu na Heydricha popraven.

Knižně vyšly Vančurovi nejdříve povídky *Amazonský proud* (1923) a *Dlouhý, Široký a Bystrozraký* (1924). Následovaly dva romány. *Pekař Jan Marhoul* (1924), příběh tichého, mírného a dobrého člověka, který pomáhá lidem z lásky a dobrosrdečnosti pocíťované vůči každému jedinci. Jako takový zkrachuje, upadá do stále větší bídy, nakonec onemocní a ve velké bídě umírá. Rovněž román *Pole orná a válečná* (1925), reagující na 1. světovou válku, je Vančurovým příspěvkem k tehdy módní tzv. proletářské literatuře. Svět v tomto románu zobrazený je podle Vančurova přesvědčení zcela odsouzen k zániku.

Vančurovy prózy 2. poloviny 20. let jsou psány pod vlivem poetismu. Nejznámější z nich je *Rozmarné léto* (1926), úspěšně zfilmované režisérem Jiřím Menzlem. Podobně odlehčenou prózou je i román *Hrdelní pře anebo Příslovní* (1930). Román *Poslední soud* (1929) je inspirován nedotčenou Podkarpatskou Rusí, která si tehdy tak obtížně začínala zvykat na civilizaci 20. století. Zlákala tím ostatně i Karla Čapka (*Hordubal*) či Ivana Olbrachtta (*Nikola Šuhaj, loupežník* aj.)

Ve 30. letech přichází Vladislav Vančura s románovými příběhy hrdinů budících zpočátku dojem slabosti

a zranitelnosti, posléze však schopných přežít nejhroší ústrky a ponížení. Mezi nimi vyniká zejména román ze středověku loupeživých rytířů *Markéta Lazarová* (1931), patří sem však i *Útěk do Budína* (1932) či *Tři řeky* (1936) a nakonec (i když přece jen poněkud jinak) i hrdina románu *Konec starých časů* (1934), jakýsi novodobý baron Prášil. Vladislav Vančura je však i autorem dramát (*Učitel a žák*, *Jezero Ukereve*, *Josefina*).

Když se blížila okupace, přerušil Vančura práci na trilogii *Koně a vůz* (vyšel zatím první díl *Rodina Horvatova*) a věnoval se próze historické, inspirované starými kronikami, zachycujícími české dějiny od událostí nejstarších. Tak vznikly monumentální Vančurovy fikce *Obrazů z dějin národa českého* (1. díl 1939, 2. díl 1940). Ani toto dílo však Vladislav Vančura nedokončil.

Byl zastřelen na kobylické střelnici 1. června 1942.

VÁCLAV VAVŘINEC REINER

Český barokní malíř.

Pokřtěn byl 8. srpna 1689 v Praze v kostele sv. Havla. Pocházel z umělecké rodiny. Jeho dědeček Martin Reiner byl stavitelem, otec Jan Reiner sochařem. Jeho učители byli Rakušan Michal Václav Halbax (1661-1711), vyškolený v Benátkách, přední český barokní malíř Petr Brandl (1668 až 1735) a Slezan Jan Kryštof Liška (1650-1712), nevlastní syn a žák královeckého rodáka Michala Leopolda Willmanna (1630-1706).

Vliv těchto i jiných malířů je patrný na prvních i pozdějších Reinerových obrazech (závěsné a oltářní obrazy *Bitva s Turky*, 1708; *Sv. Jakub Větší v Citolibech*, 1718; *Sv. Benedikt a sv. Bernard* v osecském klášterním kostele, 1719; nástěnné a nástropní obrazy *Gigantomachie* nad schodištěm Černínského paláce v Praze, 1718; *Alegorie umění* na stropě sály tereny Vrtbovské zahrady na Malé Straně v Praze, 1721; *Poslední soud* na kupoli křížovnického kostela v Praze, 1722-1723).

S příznivým ohlasem mimo Čechy se setkala Reinerovy náročné malby v knihovně dolnorakouského kartuziánského kláštera v Gamingu (1723), jakož i fresková výzdoba Hochbergerovy kaple při kostele sv. Vincence ve Vratislavi (1725-1726), která však byla za 2. světové války zničena.

K pozoruhodným dílům Reinerova středního uměleckého období, vyznačujícím se rozmáchlou dramatickostí a epickou šíří, náleží např. fresková výzdoba kostela sv. Jana Nepomuckého v Praze na Hradčanech (1728), nevelká malba v kapli sv. Viléma v Roudnici (1729), malby v kostele sv. Tomáše v Praze na Malé Straně (1728-1729), fresky v dominikánském kostele sv. Jiljí na Starém Městě (1734), fresky v Dobré Vodě u Českých Budějovic (1735), *Obětování* v kostele pražské Lorety (1736).

Jisté zklidnění stylu Reinerovy tvorby nastalo koncem 30. a začátkem 40. let – malby v prelaturě na Zbraslavi (1739), jimiž malíř doplnil své starší fresky v konventní budově (1728) nebo výzdoba novoměstského kostela sv. Kateřiny (1741).

Kromě nástěnných a nástropních maleb a oltářních obrazů maloval Václav Vavřinec Reiner i portréty (např. *Autoportrét* a *Podobizna manželky Veroniky*), horské a skalnaté krajiny s lovem na jelena nebo na kance a se zvířaty (např. *Orfeus se zvířaty*).

Václav Vavřinec Reiner byl i sběratelem umění, což si jako bohatý pražský měšťan mohl dovolit. Zemřel v Praze 9. října 1743.

MIHAIL VITEAZUL

Michal Chrabrý (Mihai Viteazul)

Rumunský panovník, první sjednotitel zemí Rumunska.

Narodil se v roce 1558. V roce 1593 se stal knížetem Valašska. Nezávislost Valašska však ohrožovali Turci. Kníže Michal je však v bitvě u Calugareni v srpnu 1595 porazil a nezávislost knížectví tak na čas uhájil. Navíc v roce 1599 ovládl Sedmíhradsko a v roce 1600 Moldavsko.

3. srpna 1601 však byl zavražděn.

ÎN CASA NUMITĂ U DIVEHO MUZE, CARE SE AFLA PE ACESTE
 LOCURI, A POPOSIT, ÎN ANUL 1601, MIHAI VITEAZUL (1558-1601),
 APĂRĂTOR AL CRESTINĂȚĂȚII, PRIMUL UNIFICATOR AL
 ȚĂRILOR ROMÂNE (VALAHIA, MOLDOVA ȘI TRANSILVANIA)
 V DOMÉ ZVANÉM U DIVEHO MUZE, KTERÝ STÁVAL V TĚCHTO
 MÍSTECH, POBYVAL ROKU 1601 MICHAL CHRABRÝ (1558-1601),
 OBRÁNCE KŘEŠŤANSTVA, PRVNÍ SJEDNOTITEL RUMUNSKÝCH
 ZEMÍ (VALASSKA, MOLDAVSKA A SEDMIHRADSKA)

Această placă memorială a fost realizată în anul 2001,
 din inițiativa Asociației Cehia-România, cu sprijinul
 Fundației Ghibu

Ľato pamětní deska byla pořizena roku 2001
 z podnětu Česko-rumunské společnosti za
 přispění Nadace Ghibu

EDUARD VOJAN

Český herec.

Narodil se 5. května 1853 v Praze. Nedostudoval malostranskou reálku a v necelých 16 letech odešel k divadelní společnosti. Brzy nato krátce účinkoval ve staropražských šantánech. V letech 1870 až 1881 (s přestávkou v době tříleté vojenské služby 1873-1876) prošel několika divadelními společnostmi, až posléze zakotvil na delší dobu v Plzni u společnosti F. Pokorného, kterou neopustil, ani když divadlo v r. 1884 převzal Pavel Švanda ze Semčic. Za tím pak odešel do jeho letního divadla na Smíchov a zároveň do Brna, kde P Švanda působil v zimních měsících. V Brně se seznámil se svou budoucí přítelkyní a dlouholetou hereckou partnerkou Hanou Kubešovou (později provdanou Kvapilovou), s níž pak po dvou dalších sezónách (1888) přešel do Národního divadla, kde zůstal až do konce svého života.

V mládí vidal E. Vojan v *Prozatímním divadle* hrát J. J. Kolára a na venkovských scénách poznal i herectví F. Krumlovského. Nejvíce však na utváření Vojanova herectví podle všeho zapůsobil Pavel Švanda ze Semčic. U něho se poprvé setkal s dramatickou tvorbou Ibsenovou, jakož i s ruskými realisty, uplatnil se v hrách Shakespearových.

První léta v Národním divadle se Vojanovi nedařilo uplatnit se ve větších rolích. Avšak od premiéry Mrštíkových *Maryší* (1894), v níž hrál na přání autorů Francka, začal být obsazován do významných rolí (např. Marcus Antonius v Shakespearově *Juliu Caesarovi*, 1895, 1906; Dušek v Kvapilově *Bludičce*, 1896; Stanislav Hošek v Hilbertově *Vině*, 1896; Honza v Kvapilově *Princezně Pampelišce*, 1897; P. Bonaventura Pitr v Jiráskově *Emigrantovi*, 1898; Nikita v Tolstého *Vládě tmy*, 1900; král Šalomoun v Zeyerově *Sulamit*, 1901; Astrov v Čechovově *Stryčku Váňovi*, 1901; Antonín v Jiráskově *Vojnarce*, 1901; Macbeth v Shakespearově *Macbethovi*, 1902; Tětěrev v Gorkého *Měšťácích*, 1902; Žižka v Jiráskově *Janu Žižkovi*, 1903; Boleslav III. ve Vrchlického *Knížatech*, 1903; Cyrano v Rostandově *Cyranovi z Bergeraku*, 1904; Gero v Jiráskově *Gerovi*, 1904; Mlynář v Jiráskově *Lucerně*, 1905; a mno-

hé další). Po příchodu Jaroslava Kvapila do Národního divadla se E. Vojan stal předním interpretem hlavních postav her Kvapilem inscenovaných. Výrazové prostředky Vojanova herectví se stále obohacovaly, zdokonalovaly a zjemňovaly, což se projevovalo nejen ve ztvárnění postav Shakespearových (Hamlet, Macbeth, Othello, Shylock) nebo Ibsenových (doktor Rank, stavitel Solness, John Gabriel Borkman), Čechovových (Veršinin) či Schillerova a Kvapilova Valdštejna nebo Goethova Mefistofela, ale i Jiráskových (Jan Žižka, Jan Hus, Jan Roháč) či Mahenových (Janošík).

Vojanovo herectví bylo silně individualistické. Zejména v posledních letech projevoval tendenci pojmát ztvárňované postavy spíše filozoficky, zbavovat je psychologických detailů a jejich osudům při kládat obecnější platnost, což bylo českým publikem vděčně přijímáno. Týkalo se to podle všeho zejména cyklu k shakespeareovskému výročí v r. 1916 a cyklu her českých dramatiků v r. 1918.

Eduard Vojan byl jedním z nejvýznamnějších českých herců. Zemřel v Praze 31. května 1920.

EDUARD VOJAN

Český herec.

Narodil se 5. května 1853 v Praze. Nedostudoval malostranskou reálku a v necelých 16 letech odešel k divadelní společnosti. Brzy nato krátce účinkoval ve staropražských šantánech. V letech 1870 až 1881 (s přestávkou v době tříleté vojenské služby 1873-1876) prošel několika divadelními společnostmi, až posléze zakotvil na delší dobu v Plzni u společnosti F. Pokorného, kterou neopustil, ani když divadlo v r. 1884 převzal Pavel Švanda ze Semčic. Za tím pak odešel do jeho letního divadla na Smíchov a zároveň do Brna, kde P Švanda působil v zimních měsících. V Brně se seznámil se svou budoucí přítelkyní a dlouholetou hereckou partnerkou Hanou Kubešovou (později provdanou Kvapilovou), s níž pak po dvou dalších sezónách (1888) přešel do Národního divadla, kde zůstal až do konce svého života.

V mládí vidal E. Vojan v *Prozatímním divadle* hrát J. J. Kolára a na venkovských scénách poznal i herectví F. Krumlovského. Nejvíce však na utváření Vojanova herectví podle všeho zapůsobil Pavel Švanda ze Semčic. U něho se poprvé setkal s dramatickou tvorbou Ibsenovou, jakož i s ruskými realisty, uplatnil se v hrách Shakespearových.

První léta v Národním divadle se Vojanovi nedařilo uplatnit se ve větších rolích. Avšak od premiéry Mrštíkových *Maryši* (1894), v níž hrál na přání autorů Francka, začal být obsazován do významných rolí (např. Marcus Antonius v Shakespearově *Juliu Caesarovi*, 1895, 1906; Dušek v Kvapilově *Bludičce*, 1896; Stanislav Hošek v Hilbertově *Vině*, 1896; Honza v Kvapilově *Princezně Pampelišce*, 1897; P. Bonaventura Pitr v Jiráskově *Emigrantovi*, 1898; Nikita v Tolstého *Vládě tmy*, 1900; král Šalomoun v Zeyerově *Sulamit*, 1901; Astrov v Čechovově *Strýčku Váňovi*, 1901; Antonín v Jiráskově *Vojnarce*, 1901; Macbeth v Shakespearově *Macbethovi*, 1902; Těťěrev v Gorkého *Měšťácích*, 1902; Žižka v Jiráskově *Janu Žižkovi*, 1903; Boleslav III. ve Vrchlického *Knížatech*, 1903; Cyrano v Rostandově *Cyranovi* z *Bergeraku*, 1904; Gero v Jiráskově *Gerovi*, 1904;

Mlynář v Jiráskově Lucerně, 1905; a mnohé další). Po příchodu Jaroslava Kvapila do Národního divadla se E. Vojan stal předním interpretem hlavních postav her Kvapilem inscenovaných. Výrazové prostředky Vojanova herectví se stále obohacovaly, zdokonalovaly a zjemňovaly, což se projevovalo nejen ve ztvárnění postav Shakespearových (Hamlet, Macbeth, Othello, Shylock) nebo Ibsenových (doktor Rank, stavitel Solness, John Gabriel Borkman), Čechovových (Veršinin) či Schillerova a Kvapilova Valdštejna nebo Goethova Mefistofela, ale i Jiráskových (Jan Žižka, Jan Hus, Jan Roháč) či Mahenových (Janošík).

Vojanovo herectví bylo silně individualistické. Zejména v posledních letech projevoval tendenci přijímat ztvárňované postavy spíše filozoficky, zbavovat je psychologických detailů a jejich osudům přiřkládat obecnější platnost, což bylo českým publikem vděčně přijímáno. Týkalo se to podle všeho zejména cyklu k shakespeareovskému výročí v r. 1916 a cyklu her českých dramatiků v r. 1918.

Eduard Vojan byl jedním z nejvýznamnějších českých herců. Zemřel v Praze 31. května 1920.

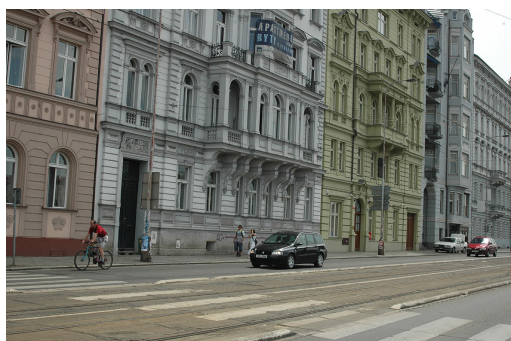
JAROSLAV VRCHLICKÝ

Český básník kruhu lumírovského, překladatel, dramatik, literární a divadelní kritik, prozaik, univerzitní profesor.

Vlastním jménem Emil Frída, narodil se 17. února 1853 v Lounech. Po absolvování gymnázia studoval v Praze románské jazyky a historii. Jako vychovatel ve šlechtické rodině strávil rok v severní Itálii, což ho nadchlo a podnítilo k dalšímu studiu dějin a literatury. V té době si intenzivně dopisoval se svou o více než generaci starší přítelkyní Sofií Podlipskou, s jejíž dcerou Ludmilou se později oženil. O štěstí, které v tomto manželském svazku první léta prožíval, svědčí jeho subjektivní lyrika z 80. a zač. 90. let (*Eklogy a písně*, 1880; *Dojmy a rozmary*, 1880; *Poutí k Eldoradu*, 1882; *Co život dal*, 1883; *Jak táhla mračna*, 1885; *Motýli všech barev*, 1887; *Čarovná zahrada*, 1888 aj.). Na druhé straně jeho subjektivní lyrika vydaná okolo pol. 90. let (*Okna v bouři*, 1894; *Písně poutníka*, 1895 aj.) je plná smutku, bolesti a zklamání, ale i snahy nabýt znovu životní jistoty. Teprve ze subjektivní poezie jeho předposlední (*Strom života*, 1909) a poslední (*Meč Damoklův*, 1913) lyrické sbírky lze vyčíst jakési vyrovnání a smíření, avšak zároveň i předtuchu konce.

Avšak tato bohatá subjektivní lyrika tvoří jen menší část Vrchlického mimořádně rozsáhlého díla. Jaroslav Vrchlický byl totiž od svých literárních začátků rozhodnut povznést českou poezii na evropskou úroveň. Vzorem mu byla Hugova *Legenda věků* (1859, 1877 a 1883), která si kladla za cíl poskládat z jednotlivých básní jako z kamínek mozaiku dějinného vývoje lidstva. J. Vrchlický nazval svůj básnický cyklus *Zlomky epopoje*. Obsahuje jak kratší básně lyrické či epické (úvahové verše první sbírky *Duch a svět*, 1878; dále např. básně sbírek *Zlomky epopoje*, 1886; *Fresky a gobeliny*, 1891; *Nové zlomky epopoje*, 1895; *Bozi a lidé*, 1899; *Votivní desky*, 1902 aj. týkající se např. událostí z obecných dějin lidstva, ale i básně sbírek týkajících se dějin českých, jako např. *Mythy*, 1879, nebo *Selské balady*, 1885), tak i delší skladby epické (*Hilarion*, 1882, námětově čerpající ze starého Egypta a vyznívající oslavou pozemského života; *Twardowski*, 1885, zpracovávající faustovskou látku; velmi rozsáhlá skladba *Bar Kochba*, 1897, zachycující příběh židovské vzpoury proti Římu, aj.).

Nesmírně významné byly i Vrchlického překlady, zejména z románských, ale i jiných literatur, systematicky představující českému čtenáři významná díla od antiky až po současnost (Dante Alighieri,

F. Petrarca, Luis de Camões, G. Leopardi, V. Hugo, E. Rostand, S. Petöfi, A. Mickiewicz, W. Whitman, francouzští prokletí básníci aj.).

Oblíbená byla i hojná Vrchlického dramata, z nichž se dodnes hraje již snad jen *Noc na Karlštejně* (1884) a trilogie *Hippodamie* (*Námluvy Pelopovy*, 1890; *Smír Tantalův*, 1891; *Smrt Hippodamie*, 1891) s hudbou Zdeňka Fibicha, výjimečně snad i *Soud lásky* (1886).

Svémi literárními a divadelními kritikami přispíval J. Vrchlický v letech 1883-1902 pravidelně do staročeských deníků *Pokrok* a *Hlas národu*, a zhruba v téže době i do Sládkova Lumíru.

Od r. 1908, kdy byl raněn mrtvicí, byl J. Vrchlický vyřazen z tvůrčí činnosti. Zemřel 9. září 1912 v Domažlicích.

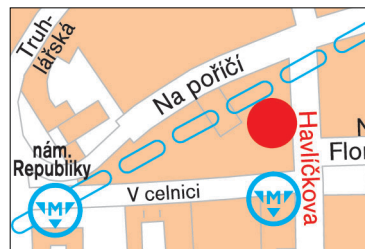
FRANZ WERFEL

Rakouský spisovatel a publicista, jeden z proslulých židovských představitelů pražské německé literatury

Narodil se 10. září 1890 v Praze. Pocházel z rodiny zámožného obchodníka. Studoval na pražské německé univerzitě. Za studií v rodném městě se přátelil s Maxem Brodem (1884 až 1968) a Franzem Kafkou (1883 - 1924). Ve studiu pokračoval v Lipsku a Hamburku. R. 1910 absolvoval v Litoměřicích jednoroční vojenskou službu, poté byl volontérem zasilatelství v Hamburku. V letech 1911 - 1914 byl lektorem nakladatelství Kurta Wolffa. S Walterem Hasencleverem (1890 - 1940) a Kurtem Pinthusem (1886 - 1975) založil almanach *Soudný den* (1913 až 1921). V letech 1915 - 1917 byl na frontě ve východní Haliči. R. 1917 po krátkém pobytu v Berlíně s Robertem Musilem (1880 až 1942) a Franzem Bleiem (1871 - 1942) vykonával službu v *Hlavní vojenské úřadovně* ve Vídni. Účastnil se listopadových bouří 1918, Egon Erwin Kisch (1885 - 1948) ho tehdy seznamoval s marxistickými myšlenkami. R. 1918 se Franz Werfel oženil s Almou Mahlerovou, vdovou po rakouském skladateli Gustavu Mahlerovi. Ve 20. letech hodně cestoval. Byl několikrát v Itálii, Egyptě, byl i v Palestině aj. Těsně před 2. světovou válkou emigroval před fašismem, nejdříve do Francie (1938), pak do USA (1940).

Začínal jako expresionistický básník (sbírky *Přítel světa*, 1911; *J sme*, 1913; *Navzájem*, 1915; *Den posledního soudu*, 1919; *Zaklínání*, 1923). Jeho první novela *Ne vrah, zavražděn je vinen* (1920) byla poznamenána dobově módní revoltou proti morální konvenci a ideové tyranii starého světa.

Nějakou dobu se intenzivně věnoval i dramatu (dramata *Euripidovy Trójanky*, 1913; *Dvojník v zrcadle*, 1920; *Kozlí zpěv*, 1921; *Nemluva*, 1922; hra z dějin Mexika *Juarez a Maxmilián*, 1924). Pak ale začíná v jeho díle definitivně převažovat próza, přestože dramata psát nepřestal. Jako prozaik a dramatik se stal uznávaným autorem (životopisný román *Verdi*, který je oslavou italského skladatele, zobrazeného jako protipól Wagnerův, 1924; novely *Smrt maloměšťáka*, 1927; *Sjezd abiturientů*, 1928; román *Barbara neboli zbožnost*, 1929; drama o husitech *Království boží v Čechách*, 1930; psychologický román o osudu jedné rodiny *Sourození neapolští*, 1931; román o hrdinském boji hrstky Arménů proti turecké genocidě za 1. světové vál-

ky *Čtyřicet dní*, 1933; biblické drama *Věčná cesta*, 1937). Vynikal schopností dokonalého prokreslení charakterů, jeho texty byly čtenářsky či divácky velmi přitažlivé. Přes svéžidovství se přikláněl ke křesťanství v katolické podobě, což se projevilo zejména v jeho poslední tvorbě (např. román *Píseň o Bernadettě*, 1941, podle všeho projev vděčnosti za záchranu před německou armádou, jakož i próza *Bleděmodré ženské písmo*, 1941). Byl přesvědčen, že židovství a křesťanství jsou dvě větve téhož kmene, který je základem lidství.

Osudy dvou povahově zcela odlišných emigrantů ztvárnil v "komedii jedné tragédie" *Jacobowsky a plukovník* (1944). Posmrtně vyšel fantastický román *Hvězda nenarozených* (1946).

Franz Werfel zemřel 26. srpna 1945 v Beverly Hills v Kalifornii (USA).

FRANZ WERFEL

Rakouský spisovatel a publicista, jeden z proslulých židovských představitelů pražské německé literatury

Narodil se 10. září 1890 v Praze. Pocházel z rodiny zámožného obchodníka. Studoval na pražské německé univerzitě. Za studií v rodném městě se přátelil s Maxem Brodem (1884 až 1968) a Franzem Kafkou (1883 - 1924). Ve studiu pokračoval v Lipsku a Hamburku. R. 1910 absolvoval v Litoměřicích jednorozční vojenskou službu, poté byl volontérem zasilatelství v Hamburku. V letech 1911 - 1914 byl lektorem nakladatelství Kurta Wolffa. S Walterem Hasencleverem (1890 - 1940) a Kurtem Pinthusem (1886 - 1975) založil almanach *Soudný den* (1913 až 1921). V letech 1915 - 1917 byl na frontě ve východní Haliči. R. 1917 po krátkém pobytu v Berlíně s Robertem Musilem (1880 až 1942) a Franzem Bleiem (1871 - 1942) vykonával službu v *Hlavní vojenské úřadovně* ve Vídni. Účastnil se listopadových bouří 1918, Egon Erwin Kisch (1885 - 1948) ho tehdy seznamoval s marxistickými myšlenkami. R. 1918 se Franz Werfel oženil s Almou Mahlerovou, vdovou po rakouském skladateli Gustavu Mahlerovi. Ve 20. letech hodně cestoval. Byl několikrát v Itálii, Egyptě, byl i v Palestině aj. Těsně před 2. světovou válkou emigroval před fašismem, nejdříve do Francie (1938), pak do USA (1940).

Začínal jako expresionistický básník (sbírky *Přítel světa*, 1911; *J sme*, 1913; *Navzájem*, 1915; *Den posledního soudu*, 1919; *Zaklínání*, 1923). Jeho první novela *Ne vrah, zavražděný je vinen* (1920) byla poznamenána dobou módní revolty proti morální konvenci a ideové tyranii starého světa.

Nějakou dobu se intenzivně věnoval i dramatu (dramata *Euripidovy Trójanky*, 1913; *Dvojník v zrcadle*, 1920; *Kozlí zpěv*, 1921; *Nemluva*, 1922; hra z dějin Mexika *Juarez a Maximilián*, 1924). Pak ale začíná v jeho díle definitivně převažovat próza, přestože dramata psát nepřestal. Jako prozaik a dramatik se stal uznávaným autorem (životopisný román *Verdi*, který je oslavou italského skladatele, zobrazeného jako protipól Wagnerův, 1924; novely *Smrt maloměšťáka*, 1927; *Sjezd abiturientů*, 1928; román *Barbara neboli zbožnost*,

1929; drama o husitech *Království boží v Čechách*, 1930; psychologický román o osudu jedné rodiny *Sourozenci neapolští*, 1931; román o hrdinském boji hrstky Arménů proti turecké genocidě za 1. světové války *Čtyřicet dní*, 1933; biblické drama *Věčná cesta*, 1937). Vynikal schopností dokonalého prokreslení charakterů, jeho texty byly čtenářsky či divácky velmi přitažlivé. Přes svéžidovství se přikláněl ke křesťanství v katolické podobě, což se projevilo zejména v jeho poslední tvorbě (např. román *Píseň o Bernadettě*, 1941, podle všeho projev vděčnosti za záchranu před německou armádou, jakož i próza *Bleděmodré ženské písmo*, 1941). Byl přesvědčen, že židovství a křesťanství jsou dvě větve téhož kmene, který je základem lidství.

Osudy dvou povahově zcela odlišných emigrantů ztvárnil v "komedii jedné tragédie" *Jacobowsky a plukovník* (1944). Posmrtně vyšel fantastický román *Hvězda nenarozených* (1946).

Franz Werfel zemřel 26. srpna 1945 v Beverly Hills v Kalifornii (USA).

JAN WERICH

Český herec a divadelník, dramatik, prozaik.

Narodil se 6. února 1905 v Praze v úřednické rodině. Spolu s Jiřím Voskovcem (1905-1981) v Praze i studoval, zprvu na reálném gymnáziu, později práva.

Po uvedení úspěšného studentského představení *Vest Pocket Revue* v r. 1927 v pražské *Umělecké besedě* však studia práv oba zanechali a věnovali se divadlu. Vytvořili nejen autorskou, ale i hereckou komediální dvojici. Jejich soubor zpočátku spadl pod avantgardní *Osvobozené divadlo* jako jeho součást, avšak od r. 1929 se *Osvobozené divadlo* stalo Werichovou a Voskovcovou vlastní profesionální scénou. Ve svých prvních hrách z konce 20. let, jejichž cílem bylo diváka hlavně pobavit, uplatnili autoři jednak poetické revuální pásmo (*Vest Pocket Revue*, *Smoking revue*, *Fata Morgana*), jednak sevrěnější komediální příběh (*...si pořádně zařádit*, *Premiéra Skafandr* aj.).

Se zhoršující se světovou hospodářskou i politickou situací počátkem 30. let nabývají Werichovy a Voskovcovy hry vážnějšího podtextu a stávají se satirou namířenou proti narušování demokracie a proti fašismu (*Caesar*, *Osel a stín*, *Kat a blázen*, *Balada z hadrů*, *Těžká Barbora* aj.).

S érou *Osvobozeného* (v sezoně 1935/36 *Sputaného*) divadla je neodmyslitelně spjata hudba českého hudebního skladatele J. Ježka (1906-1942). S postupujícím zánikem československé demokracie na přelomu let 1938 a 1939 se všichni tři protagonisté divadla cítili stále více ohroženi. Brzy po ztrátě divadelní koncese emigrovali do USA.

V USA pořádal Voskovec a Werich představení pro krajany, pokusili se i o inscenace svých her v angličtině, v letech 1941-1945 připravovali a vysílali pravidelné rozhlasové relace pro československé posluchače.

Po válce se ve svém *Divadle V + W* pokusili navázat na tradici *Osvobozeného divadla* (muzikál *Divotvorný hrnec* aj.). Po definitivním odchodu J. Voskovce do USA v r. 1948 se J. Werich kromě práce v divadle věnoval i filmu, v němž navázal na předválečnou spolupráci V + W s režisérem M. Fričem (filmy z 30. let *Pudr a benzin*, *Peníze nebo život*, *Hej rup*, *Svět patří nám*) a začátkem 50. let napsal spolu s J. Brdečkou a M. Fričem scénář k filmům *Císařův pekař a Pekařův císař*, v nichž vytvořil titulní dvojroli. Hrál i ve filmu *Byl jednou jeden král* a v 60. letech ve filmu V. Jasného *Až přijde kocour*, jakož i v několika filmech televizních (*Medvěd*, *Uspořená libra* aj.).

Z jeho poválečného divadelního působení dosáhly koncem 50. let v divadle ABC největšího ohlasu některé hry z někdejšího repertoáru *Osvobozeného divadla*, v nichž mu byl místo J. Voskovce hereckým partnerem Miroslav Horníček.

Jako prozaik je autorem pohádek (*Fimfárum*, 1960), cestopisných zápisků (*Italské prázdniny*, 1960), povídek (např. *Lincoln 1933*, 1990), vzpomínek (*Jan Werich vzpomíná... vlastně Potlach*, 1982) aj. S divadelní činností musel J. Werich kvůli těžké nemoci skončit již na začátku 60. let. Filmovat však mohl. Avšak v posledních letech svého produktivního období na začátku tzv. normalizace již žádnou hereckou příležitost z politických důvodů nedostal.

Zemřel v Praze 31. října 1980.

THOMAS WOODROW WILSON

Americký prezident za první světové války. Historik, politik, představitel *Demokratické strany*, od roku 1919 Dr.h.c. UK.

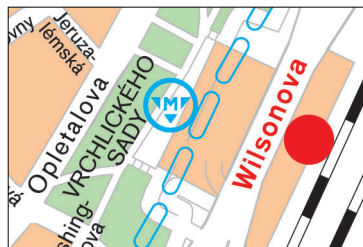
Narodil se 28. prosince 1856 ve Virginii. Za své zvolení prezidentem v roce 1913 vděčil rozporům v *Republikánské straně* a podpoře skupiny monopolistů. Svůj program politických a ekonomických opatření, kterým se chtěl zasadit za pružnější rozvoj americké monopolistické ekonomiky a za velmocenské postavení USA ve světě (snížení dovozních cel, zřízení bank pro farmáře, proklamování pacifismu v mezinárodních vztazích), nazval *novou demokracií*.

Za první světové války byl nucen v souladu s tím, co jeho politická strana slíbila, dodržovat neutralitu. Přesto však usiloval o vstup USA do války, což se mu 6. dubna 1917 skutečně podařilo uskutečnit. Ruská bolševická říjnová revoluce v roce 1917 ho v jeho přesvědčení, že je nutno, aby se *Spojené státy* ve světě mocensky angažovaly, jen utvrdila.

V lednu 1918 vystoupil se svým mírovým programovým prohlášením. Čtrnáct bodů tohoto programu představovalo návrh poválečného uspořádání světa. Pro občany našich zemí z nich byl nejdůležitější bod desátý, požadující autonomii pro národy *Rakousko-Uherska*, jakož i bod čtrnáctý, v němž se mluví o potřebě vytvoření *Společnosti národů*.

Wilsonova politika jako celek však na mírové konferenci ve Versailles úspěch neměla. Senát USA mírové smlouvy uzavřené mocnostmi Dohody odmítl ratifikovat a prezident T. W. Wilson krátce nato těžce onemocněl a vzdal se veřejné činnosti. Prezidentské volby v roce 1920 skončily nástupem izolacionistů - *Demokratická strana* prohrála.

Thomas W. Wilson zemřel 3. února 1924 ve Washingtonu.

**WOODROW
WILSON**

THE WORLD MUST BE MADE
SAFE FOR DEMOCRACY
SVĚT MUSÍ BÝT ZABEZPEČEN
PRO DEMOKRACII

ZA PŘÍTOMNOSTI PREZIDENTA U.S.A. GEORGE BUSH SR. DNE 16. 11. 1970
NAVLÁČEN ŽEL. STANICI PRAHA HL. N. ČESTNÝ TITUL

NÁDRAŽÍ PREZIDENTA W. WILSONA

ZDENĚK WIRTH

Český historik umění, teoretik a organizátor československé památkové péče.

Narodil se 11. srpna 1878 v Libčanech u Hradce Králové. Po absolvování *Filozofické fakulty UK* (oboru čeština-němčina a externě dějin umění a estetiky) učil několik let na středních školách v Praze, Mladé Boleslavi a Kladně. Od r. 1905 až do 1. světové války byl asistentem knihovny *Uměleckoprůmyslového muzea* v Praze. Po vojenské službě za války se po vyhlášení *Československé republiky* stal vysokým úředníkem tehdejšího *Ministerstva školství a národní osvěty* (byl pověřen organizací a vedením odboru kultury). Od r. 1925 přednášel na Českém vysokém učení technickém dějiny umění. Byl členem *České akademie věd a Královské české společnosti nauk*.

Za 2. světové války byl nuceně penzionován. Zúčastnil se odboje. Od r. 1946 byl předsedou *Národní kulturní komise*, jejímž úkolem byly ochrana, průzkum a třídění národních kulturních památek. V r. 1952 se jako spoluzakladatel *Československé akademie věd* stal jejím místopředsedou a akademikem. Řídil vědeckou práci v oblasti společenských věd.

Během šedesáti let své tvůrčí činnosti se Zdeněk Wirth věnoval dějinám české architektury, teorii moderní architektury a užitých umění, jakož i soupisu architektonických památek Čech.

Proslul zejména pracemi *Barokní gotika XVIII. století v Čechách* (1908), *Praha v obraze pěti století* (1932), *Stará Praha ve fotografiích* (1940 až 1942) a *Zmizelá Praha I-V* (1945-1948), provedl soupis historických a uměleckých památek okresů Vysoké Mýto (1902), Polička (1906), Chotěboř (1906), Kladno (1907) a Litomyšl (1908), podílel se na popisu historických a uměleckých památek Stříbra (1908) a Náchoda (1910). Kromě toho v letech 1907 až 1909 redigoval *Časopis Společnosti přátel starožitností*, v letech 1913 -1933 *Památky historické*, v letech 1912-1915 sbírku *Umělecké poklady Čech* a v roce 1957 dílo *Umělecké památky Čech*.

Zdeněk Wirth zemřel v Praze 25. nebo 26. února 1961.

ZDE ŽIL 1929-1940 A SVÁ
NEJVÝZNAMNĚJŠÍ DÍLA
O PRAZE
NAPISAL
AKADEMIK
ZDENĚK WIRTH
1875 1961

QUIDO ZÁRUBA

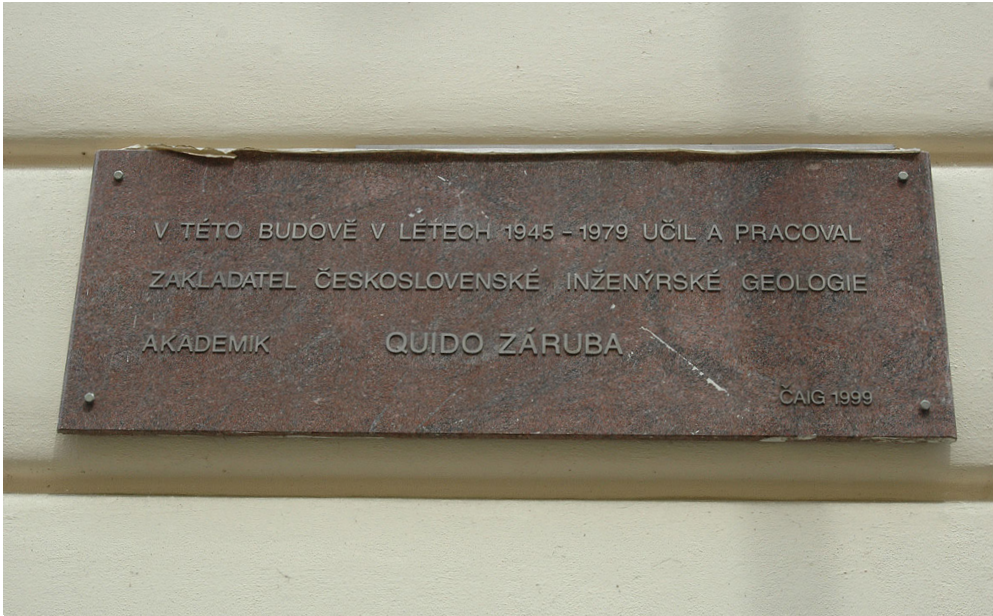
Český geolog, odborník světového významu, zakladatel české školy inženýrské geologie.

Narodil se 18. června 1899 v Českých Budějovicích v rodině stavebního podnikatele Josefa Záruby-Pfeffermanna (1869-1938). Vystudoval stavební inženýrství na ČVUT (1925). Poté se až do konce druhé světové války věnoval u soukromých firem (nejdéle ve firmě svého otce *J. Záruba-Pfefferman a spol.*) inženýrské geologii a stal se v tomto oboru předním odborníkem.

V roce 1945 se stal profesorem na pražském *Českém vysokém učení technickém*. V letech 1957-1971 byl vedoucím oddělení inženýrské a kvartérní geologie v Geologickém ústavu ČSAV. V letech 1952-1968 byl členem korespondentem Československé akademie věd a od roku 1968 až do zániku ČSAV v roce 1992 akademikem ČSAV. Byl odborníkem na svahové pohyby, a tedy na zakládání staveb v terénu, vypracoval řadu projektů podzemních, vodních, silničních a železničních staveb. Je autorem řady významných odborných publikací (např. *Sesouvání půd v Československu*, 1929; *Objemové změny hornin a jejich vliv na destrukci budov*, 1931; *Geologický podklad a základové poměry Velké Prahy*, 1948; *Inženýrská geologie*, 1954). Byl nositelem *Řádu práce* (1964), *Řádu republiky* (1969) a *národní ceny ČSR* (1975).

Quido Záruba zemřel v Praze 8. září 1993.

V TÉTO BUDOVĚ V LÉTECH 1945 - 1979 UČIL A PRACOVAL
ZAKLADATEL ČESKOSLOVENSKÉ INŽENÝRSKÉ GEOLOGIE
AKADEMIK QUIDO ZÁRUBA

ČAIG 1999

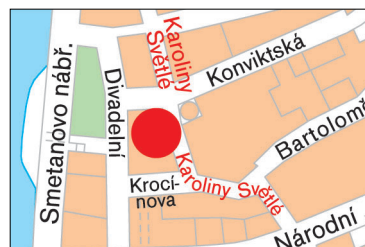
JULIUS ZEYER

Český prozaik, básník, dramatik. Bývá řazen k lumírovcům, vymyká se však i této skupině. Bývá označován za pozdního romantika, případně novoromantika, jeho způsob vidění světa byl označen i za cestu k dekadenci.

Narodil se 26. dubna 1841. Jeho literární tvorba se vyznačuje vysokou uměleckou kultivovaností. Dobře si uvědomoval přízemnost české společnosti a v protikladu k ní se ve svých prózách a epických básních snažil představovat hrdiny schopné velkorysých činů a silného citu, vyznačující se v boji proti přízemní a zlé omezenosti hrdostí, svobodmilovností, věrností a obětavostí (zejména romány *Jan Maria Plojhar* nebo *Dům U tonoucí hvězdy*, či povídky *Tři legendy o křížifixu*, v nichž je i zamyšlení nad tragickým osudem národa). Básnickou epiku v jeho díle představují např. skladby o hrdinech z doby Karla Velikého *Karolínská epopéja*, nebo skladby z mytologie českých dějin *Vyšehrad*, případně z dějin ruských *Zpěv o pomstě za Igora* aj. Jeho poezii uzavírají osobně laděné *Trojí paměti Víta Choráze*, vyjadřující až hrdinovu mystickou touhu po čisté lásce. Z prózy jsou dodnes oblíbené romány *Ondřej Černyšev* či román *O věrném přátelství Amise a Amila*.

Byl i autorem dramát, v nichž zpracovával náměty ze starší světové literatury (*Stará historie*, *Sulamit*, *Bratři*) nebo z české mytologie (*Libušin hněv*, *Šárka*, *Neklan*). Nejslavnějším jeho dramatem je však *Radúz a Mahulena*, pohádkový námět téměř domácí, s hudbou Josefa Suka.

Julius Zeyer zemřel 29. ledna 1901.

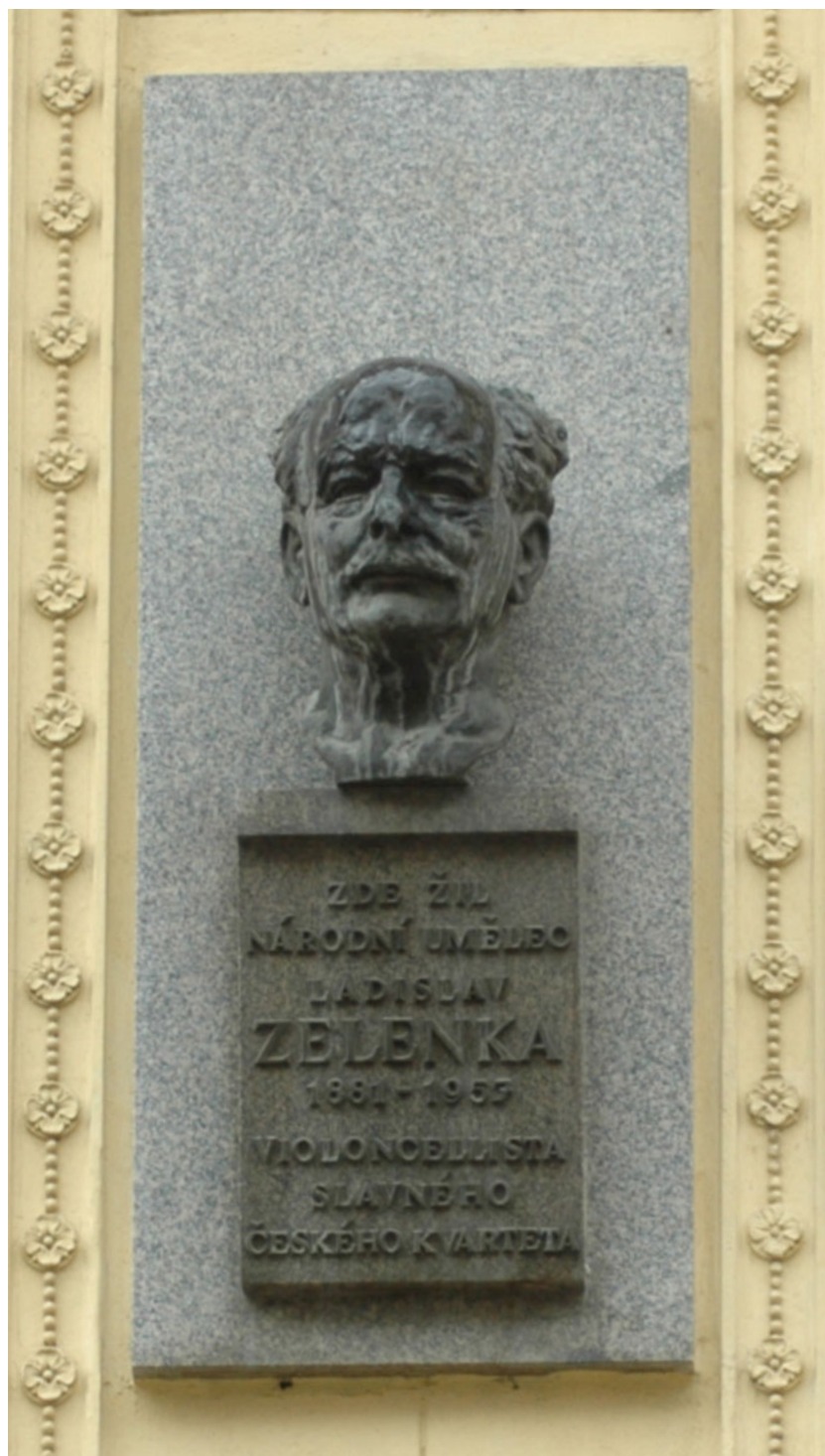
LADISLAV ZELENKA

Český violoncellista, člen Českého kvarteta.

Narodil se 11. března 1881 v Modřanech (dnes Praha). V letech 1896-1902 studoval na konzervatoři v Praze a v letech 1902-1904 na konzervatoři ve Frankfurtu nad Mohanem. Byl sólovým a komorním hráčem. V letech 1911-1913 byl členem *Ševčíkova - Lhotského kvarteta*, v letech 1913 - 1932 členem *Českého kvarteta* a v letech 1934-1945 členem *Českého tria*. Jako sólista vynikl zvláště v instrumentálních koncertech (dvojkonzert J. Brahmsa, trojkonzert L. van Beethovena, violoncellový Koncert *h moll* A. Dvořáka). V letech 1904-1911 pedagogicky působil na konzervatoři v Oděse, v letech 1922 až 1928 na konzervatoři v Praze a od r. 1936 na mistrovské škole. V roce 1946 se stal profesorem *Akademie múzických umění*. V letech 1940-1942 a 1945-1946 byl rektorem pražské konzervatoře, v letech 1946-1948 rektorem AMU. K jeho žákům patřili V. Černý, I. Večtomov, J. Šimandl, K. P. Sádlo, R. Lojda a další.

Ladislav Zelenka zemřel v Praze 2. července 1957.

ZDE ŽIL
NÁRODNÍ UMĚLEC
LADISLAV
ZELENKA
1881-1955
VIOLONCELISTA
SLAVNÉHO
ČESKÉHO KVARTETA

VILÉM ZÍTEK

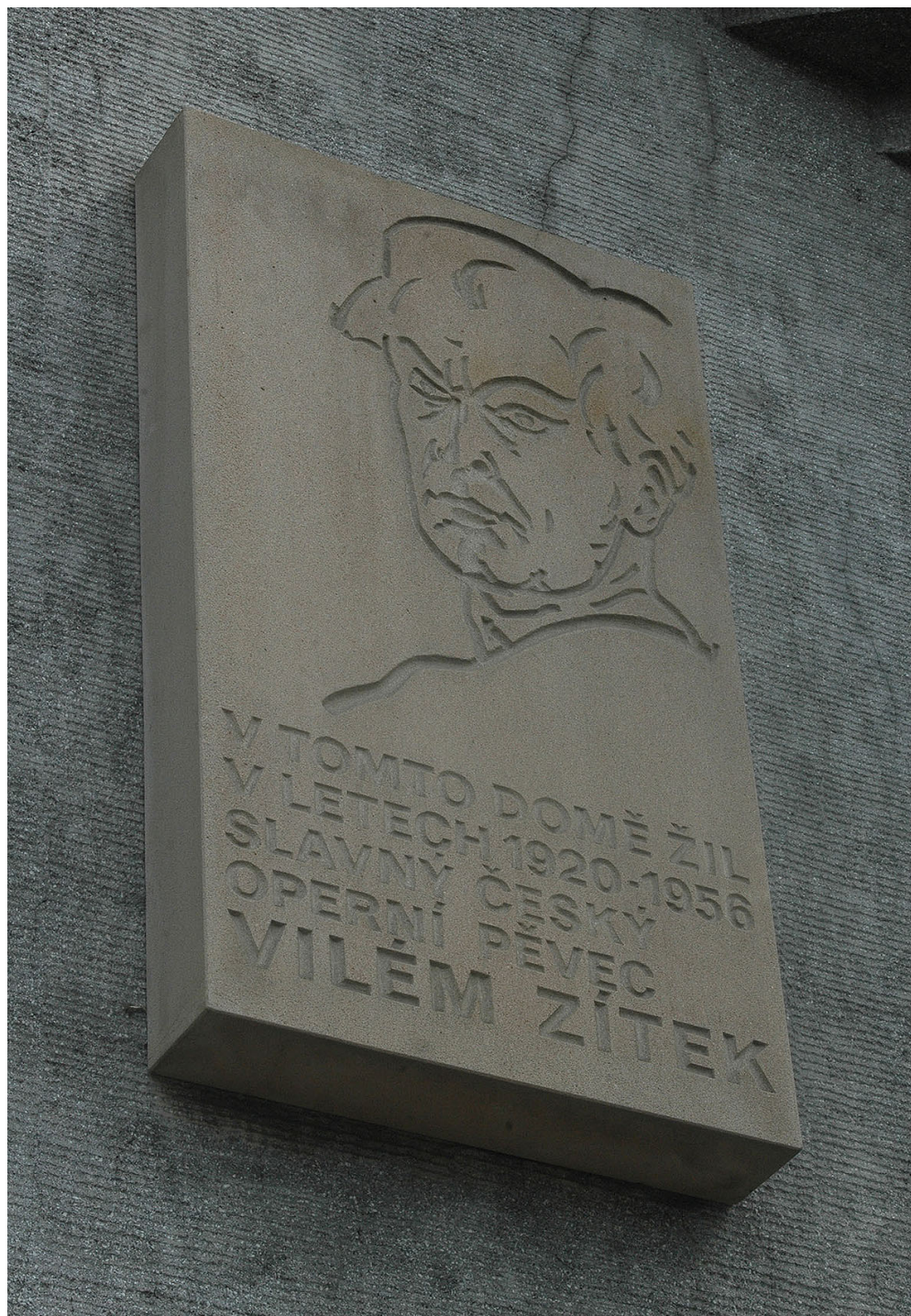
Český operní pěvec - basista.

Narodil se 9. září 1890 v Praze v dělnické rodině. Vyučil se jemným mechanikem a začal pravovat v továrně. Poté v letech 1909-1911 studoval v pražské Pivodově pěvecké škole zpěv a již v roce 1911 se stal členem *Národního divadla*. V letech 1926-1931 působil v zahraničí, hlavně pak v Itálii (1925-1927 zpíval v Turinu, v sezóně 1927-1928 tři měsíce v milánské *La Scala*, v Paříži se podílel na mozartovském cyklu, v sezóně 1928-1929 zpíval v Městské opeře v Berlíně a v letech 1929-1931 opět v milánské opeře *La Scala*). Ze Smetanových oper patřili mezi jeho nejnámější role Kecal z *Prodané nevěsty*, Rarach z *Čertovy stěny*, Chrudoš z *Libuše* a Beneš z *Dalibora*, z Dvořákových oper Vodník z *Rusalky* a Vilém z Harasova z *Jakobína*, Boris z Foersterových *Nepřemožených*, z Mozartových oper pak Figaro z *Figarovy svatby* a Komtur, Leporello a Don Juan z *Dona Giovanniho*, Gremin z Čajkovského *Evžena Oněgina*, Mefisto z Gounodovy opery *Faust* a *Markétka*, úspěšné byly i jeho role wagnerovské aj. Přímo pro Viléma Zítka napsal ve své opeře *Honzovo království* roli Ďábla Otakar Ostrčil.

Vedle pěveckého byl jeho talent i herecký. Starší pojetí pěveckého projevu, při kterém se herectví a vůbec pohyby na jevišti spíše zanedbávaly, mu nevyhovovalo. A tak byl Vilém Zítek oblíben nejen pro svůj zvučný a zároveň měkký bas, ale upoutával i svým mužným zevnějškem a hereckým projevem. Pro další generace pěvců se stal vzorem i měřítkem umělecké úrovně. Jeho divadelní kariéru ukončil záchvat mrtvice v roce 1947.

Vilém Zítek zemřel v Praze 11. srpna 1956.

JOSEF ZÍTEK

Významný český architekt 19. století, profesor německé techniky v Praze.

Narodil se 4. dubna 1832 v Karlíně. Od roku 1848 studoval na polytechnice v Praze, od roku 1851 ve studiu pokračoval na polytechnice vídeňské. Studoval i na pražské *Akademii výtvarných umění*. Jeho tvorba, inspirována severoitalskou renesanční architekturou, vycházela z podnětů vídeňské novorenesance. K jeho učitelům patřili vídeňští architekti Eduard van der Nüll (1812 - 1868) a August Siccard von Siccardsburg (1813 - 1868). S nimi také roku 1857 vypracoval projekt na budovu *České spořitelny* v Praze na Starém Městě, který se však nerealizoval, stejně jako předtím návrhy na votivní kostel ve Vídni a na kostel v Czanalos v Uhrách.

V roce 1862 projektoval vídeňskou *Dvorní operu*. Jeho první velkou zakázkou však byl projekt muzea ve Výmaru (1863 až 1868), v kterémžto návrhu se zřetelně projevuje Zítkova inspirace novorenesancí. V roce 1864 získal ve Vídni stavitelskou koncesi. Měl tehdy za sebou řadu realizovaných i nerealizovaných návrhů a projektů. V témže roce pak byl jmenován profesorem architektury na zemské polytechnice v Praze, kde zůstal až do svého penzionování v r. 1903. Oženil se (s Bertou Lippertovou) až v roce 1881. V roce 1883 byl jmenován čestným členem *Umělecké besedy* a v roce 1900 se stal jedním ze zakládajících členů *Klubu Za starou Prahu*. V roce 1908 byl povýšen do šlechtického stavu. Poslední léta svého života strávil na Šumavě na panství své ženy.

V roce 1866 zvítězil v konkursu na projekt ke stavbě pražského Národního divadla. Po požáru právě dostavěné budovy (1881) se stal předmětem nevybíravé kritiky. Nepohodl se s vedením stavby a veškeré rekonstrukční práce přenechal svému bývalému asistentovi Josefu Schulzovi (1840 - 1917). Sám se pak věnoval již jen pedagogické činnosti.

Josef Zítek ve svých stavbách umělecky osobitě navázal na architekturu klasické italské renesance a spojil ji s novým smyslem pro racionálnost a funkčnost. Mezi jeho projekty v tomto ohledu nejvýznamnější patří vedle projektu Národního divadla mj. např. projekty Mlýnské kolonády v Karlových Varech, pražského Rudolfiny (s Josefem Schulzem), jakož i restaurátorských prací na zámku Bečově nad Teplou aj.

Josef Zítek zemřel v Praze 2. srpna 1909.

JAN ZRZAVÝ

Český malíř a grafik, ilustrátor, scénograf.

Narodil se 5. listopadu 1890 ve Vadíně u Havlíčkova (tehdy Německého) Brodu. Studoval na soukromé škole K. Reisnera, F. Županského a v ateliéru F. Ženíška, v letech 1907 až 1909 pak na pražské *Uměleckoprůmyslové škole*. R. 1910 se stal jedním ze zakládajících členů skupiny *Sursum*, od r. 1917 byl členem *SVU Mánes*, od r. 1918 skupiny *Tvrdošijných*, v letech 1923-1942 byl členem *Umělecké besedy*, do roku 1970 členem *Spolku českých umělců grafiků Hollar*.

Do uměleckého života vstoupil v prvním desetiletí 20. století, v době dozívajícího českého symbolismu, dekadence a secese. Na počátku jeho tvorby jsou obrazy *Údolí smutku* (1907), nazývaný též *Melancholie*, a *Nokturno* (1909). Inspiroval se uměním Leonarda da Vinci a gotických malířů, jakož i moderními směry. Vlivy secese lze spatřovat například u obrazů *Fantastická krajina* (1913) a *Krajina s květinou* (1913). Úsilí o formální harmonizaci a vliv studia gotických mistrů prozrazuje například obraz *Magdalena* (1914). Ve všech svých obrazech se snaží o lyrický, snově měkký tvar. Za války se objevují i motivy sociální (*Žena v závoji*, *Vdova*). Za vrchol první etapy jeho malířské tvorby jsou považovány obrazy *Melancholie* a *Přítelkyně* (1922). Vystavoval s *Tvrdošijnými*, později s *Uměleckou besedou*.

Ve 20. letech začal jezdit do Itálie a Francie. Tyto cesty ovlivnily další etapu jeho tvorby, v níž převažují motivy krajiny. Z Itálie to byly zejména Benátky a z Francie Bretaň, které ho okouzlily. Mezi nejceněnější obrazy tohoto období patří mj. *San Marco v noci* (1930) a *San Marco ve dne* (1931). O své tvorbě 20. let se Jan Zrzavý v té době vyjadřoval jako o přitakání životu. Historik výtvarného umění Vincenc Kramář v té době o obrazech Jana Zrzavého prohlásil, že, jsou spíše zhmotněním duševních stavů než krajinami".

Jan Zrzavý vynikl i jako ilustrátor. Znamé jsou například jeho ilustrace Máchova *Máje* (1924) a Erbenovy *Kytice* (1928).

Během 30. let začal Jan Zrzavý používat sytějších barev. Slavným obrazem tohoto desetiletí jsou například *Spící lodi* (1934). Za okupace proniká do tvorby J. Zrzavého osudovost a baladickost (*Via Apia*), ale i motivy naděje (*Benátské zátiší*).

K určitým motivům se Jan Zrzavý ve svých obrazech stále vracel. Jedním z nejznámějších příkladů tohoto druhu je zcela

jistě řada obrazů ztvárňujících Kleopatru (v kresbě již 1912; *Kleopatra I*, 1940; nedokončená *Kleopatra II*, 1919; *Malá Kleopatra*, 1919-1923; *Velká Kleopatra*, 1942-1957). Malovat Jan Zrzavý nepřestal ani v pokročilém věku. Je jedním z neznámějších a nejvýznamnějších českých malířů 20. století.

Zemřel v Praze 12. října 1977.

ŽELIVSKÝ JAN

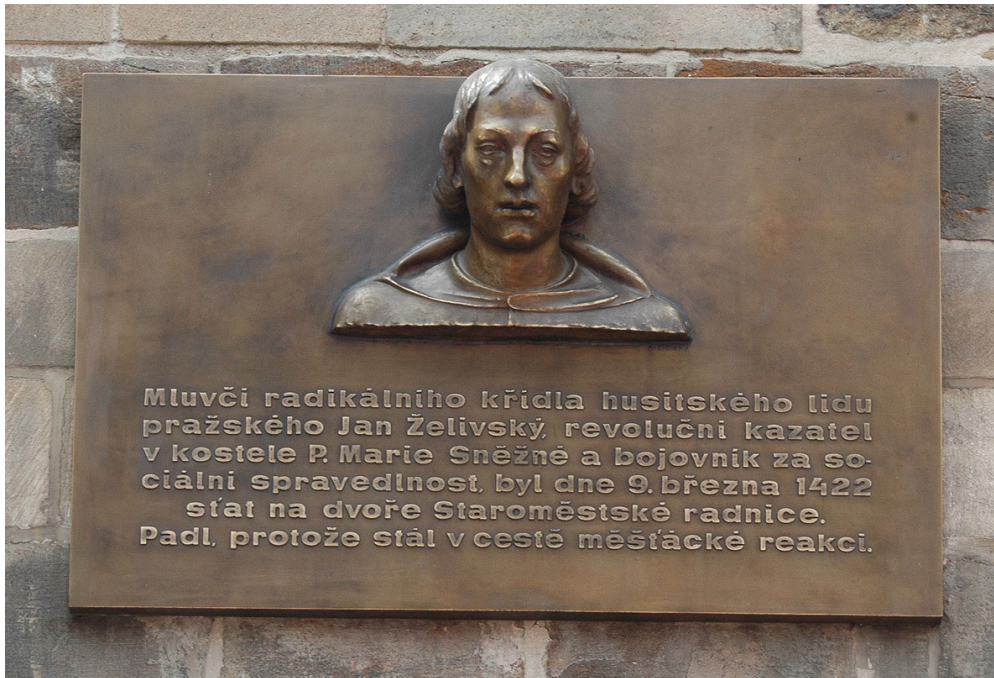
Český husitský kněz, představitel radikálních husitů v Praze, mluvčí pražské chudiny.

Jeho datum narození není podle všeho známo. Ví se o něm, že původně byl mnichem premonstrátského řádu v klášteře v Želivi. Do Prahy přišel asi r. 1418 a r. 1419 byl kazatelem v kostele Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském. Po krátkém čase se stal jedním z představitelů pražského radikálního husitství. Měl rozhodující podíl na defenestraci novoměstských konšelů, k níž došlo 30. července 1419. Po úspěšném zakončení výpravy pražských husitů do východních Čech r. 1421 získal v Praze rozhodující politické postavení.

Avšak jeho tvrdá a nekompromisní opatření, při jejichž uplatňování nebral ohledy na vítězné postupy, vyvolávala mezi pražským měšťanstvem a některými husitskými hejtmany stále rostoucí nespokojenost. Nakonec byl vlákán do Staroměstské radnice, kde byl jemu a některým jeho přívržencům přečten rozsudek smrti, jenž byl na místě vykonán.

Jan Želivský byl popraven v Praze na Staroměstské radnici 9. března 1422.

FRANTIŠEK ŽENÍŠEK

Český malíř a kreslíř. Příslušník generace Národního divadla.

Narodil se 25. května 1849 v Praze. Od r. 1863 studoval na pražské a od r. 1865 střídavě na pražské a vídeňské *Akademii výtvarných umění*. Od r. 1885 vedl ateliér figurálního kreslení na pražské *Uměleckoprůmyslové škole*. R. 1896 se stal profesorem pražské *Akademie výtvarných umění*. Byl jmenován čestným členem *České akademie*. Od r. 1871 byl členem *Umělecké besedy*. Byl rovněž členem *Jednoty umělců výtvarných*.

V Praze se poprvé představil na žofínské výstavě r. 1869 kartonem Lazar před branou bohatého prostopášníka. Jako oblíbený malíř a kreslíř realizoval řadu zakázek. V 70. letech mj. ve Vídni kreslil a akvareloval cyklus *Petrovští a zvířátka*, provedený v pojetí pozdně romantického žánru.

Pro Národní divadlo realizoval Alšovu *Vlast*, nástěnné obrazy *Mýtus*, *Život lidský*, *Historie*, *Národní básnictví*, alegorii osmi múz a namaloval první oponu. V těchto pracích, zvláště pak v osmi alegorických postavách na stropě hlediště, se přihlásil k tradici J. Mánesa, byl v akademicky uhlazené formě v duchu soudobé novorenesance. Jeho dílem jsou rovněž lunety v *Národním muzeu*, sgrafito pro *Staroměstskou vodárnu*, okna karlínského chrámu, kartony k nástěnným obrazům v Grégrově sále *Obecního domu* aj. Byl i oblíbeným portrétistou (vytvořil asi osmdesát podobizen, a to jak podobizny reprezentativní, tak portréty své manželky a matky). Svým žákům dal dobrý kreslířský základ. František Ženíšek zemřel v Praze 15. listopadu 1916.

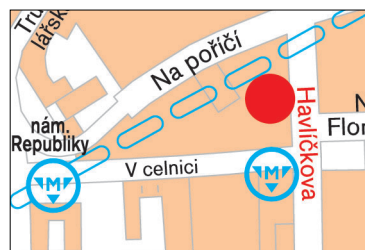
ALEXANDR ZEMLINSKÝ

Rakouský hudební skladatel a dirigent.

Narodil se 14. října 1872 ve Vídni. Byl polského původu. Studoval na vídeňské konzervatoři. Svou dirigentskou dráhu začal v roce 1900. V roce 1906 se stal dirigentem *Lidové opery* (Volksooper), v letech 1907-1908 byl dirigentem *dvorní opery ve Vídni*, 1911-1927 šéfem opery *Nového německého divadla* v Praze a v letech 1927-1933 stál v čele opery v Berlíně. Byl švagrem jiného velmi známého rakouského hudebního skladatele, Arnolda Schönberga (1874-1951), který se nakrátko stal Zemlinského žákem v kontrapunktu.

Za svého pražského působení dovedl pražskou německou operní scénu (po 2. světové válce přejmenována na *Smetanovo divadlo*, dnes *Státní opera*) k vysoké umělecké úrovni. Zejména vynikl jako dirigent mozartovský. Jeho oblíbeným skladatelem však byl i Gustav Mahler, kterého v Praze i jinde prosazoval. Jeho zásluhou zazněly v pražském německém divadle v letech 1924 a 1925 poprvé i opery Smetanovy (*Hubička a Prodaná nevěsta*), jakož i Janáčkova opera *Její Pastorkyňa* (1926). Spolupracoval s *Českou filharmonií*, v *Národním divadle* nastudoval *Tannhäusera*. V roce 1924 řídil na pražském festivalu premiéru Schönbergova *Očekávání*. Sám byl autorem oper (např. *Šaty dělají člověka*, *Florentská tragédie*, *Trpaslík*), orchestrálních děl, komorních a klavírních děl, sborů, písní. V roce 1938 přesídlil do USA.

Alexander von Zemlinsky zemřel 15. března 1942 v USA v Larchmontu.

ALEXANDER ZEMLINSKY

SKLADATEL	KOMPONIST
A DIRIGENT	UND DIRIGENT
BYDLEL V	WOHNTE IN
TOMTO DOMĚ	DIESEM HAUS
V LETECH	IN DEN JAHREN

1911-1927

POUŽITÁ LITERATURA

např.:

- Antologie z dějin českého a slovenského filozofického myšlení, kolektiv autorů, Svoboda 1981
- Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu, kolektiv autorů, Hanácké noviny, Olomouc 1991
- Československý hudební slovník I, kolektiv autorů, SHV 1963
- Český biografický slovník XX. stol., Josef Tomeš a kol. Ladislav Horáček - Paseka 1999
- Čeští spisovatelé 19. století, kolektiv autorů, Československý spisovatel 1971
- Čeští spisovatelé z přelomu 19. a 20. století, kolektiv autorů, Československý spisovatel 1972
- Čeští spisovatelé 20. století, kolektiv autorů, Československý spisovatel 1985
- Dějiny Prahy v datech, kolektiv autorů, Panorama 1989
- Dějiny umění v Československu, Jakub Pavel, Práce 1978
- Dějiny zemí koruny české, kolektiv autorů, Paseka 1992
- Divadlo od počátku po naše dni, Léon Moussinac, Slovenské vydavateľ'stvo krásnej literatúry 1965
- Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníkův Čechách, kolektiv autorů, Academia 2004
- Encyklopedie českého výtvarného umění, kolektiv autorů, Academia 1975
- Encyklopedie světového malířství, kolektiv autorů, Academia 1975
- Encyklopedický slovník, kolektiv autorů, Odeon 1993
- Galerie géníů aneb kdo byl kdo, kolektiv autorů, Albatros 2003-2005
- Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století, Milan Churaň a kol., Libri 1999
- Kniha o hudbě, kolektiv autorů, Orbis 1964
- Lexikon české literatury, kolektiv autorů, Academia 1985-2000
- Malá československá encyklopedie, kolektiv autorů, Academia 1984-1987
- Malá encyklopédia spisovateľ'ov sveta, kolektiv autorov Vydavateľ'stvo Obzor 1978
- Malý encyklopedický slovník A-Ž, kolektiv autorů, Academia 1972
- Národní divadlo a jeho předchůdci, kolektiv autorů, Academia 1988
- Osobnosti českých dějin, kolektiv autorů, Alda 2005
- Osobnosti světové hudby, Tomislav Volek, Mladá fronta 1982
- 50 českých autorů posledních padesáti let, Vítězslav Macháček, Československý spisovatel 1969
- Panorama české literatury, kolektiv autorů, Rubico 1994
- Praha, Michal Flegl, Olympia 1990
- Pražské domy vyprávějí II, III, Josef Hrubeš, E. Hrubešová, Orion 1997
- Průkopníci české hudby, Josef Teichman, SNKLHU 1959
- Průvodce operní tvorbou, Anna Hostomská, Svoboda - Libertas 1993
- Průvodce po dějinách české literatury, kolektiv autorů, Orbis 1976
- Přehled dějin Československa, kolektiv autorů, Academia 1982
- Přehledné dějiny literatury české, Jan V. Novák, Arne Novák, IV. přepracované a rozšířené vydání, R. Promberger Olomouc 1936-1939
- Slovník českých dějin, Libor Vykoupil, Georgetown 1994
- Slovník české literatury 1970-1981, kolektiv autorů, Československý spisovatel 1985

Slovník českých spisovatelů od roku 1945, kolektiv autorů, Brána 1998
Slovník moderních světových dějin, K. Durman - M. Svoboda, Svoboda 1969
Slovník spisovatelů Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko, kolektiv autorů, Odeon 1966
Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských, kolektiv autorů, Odeon 1987
Slovník světových literárních děl, kolektiv autorů, Odeon 1988
Slovník zakázaných autorů 1948-1980, kolektiv autorů, SPN 1991
Staropražský kalendář 1913, V. Neubert 1913
Vládcové v dějinách Evropy, Otakar Dorazil, Amlyn 1992
Všichni ti bystří mladí muži a ženy, Josef Škvorecký, Horizont 1991
Vzpomínky a úvahy, G. K. Žukov, Naše vojsko 1976
Z mých pozdějších let, Albert Einstein, Lidové noviny 1995
Rovněž internet a jiné prameny